

NETTIKSISTÄ BLOGEIHIN

PÄIVÄKIRJAT VERKOSSA

Sari Östman

Julkisten päiväkirjojen ja kirjeiden perinne ulottuu pitkälle aikaan ennen Internetiä, mutta verkon käytön yleistyminen ja helppokäyttöisten julkaisupalvelujen synty ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että julkisesta elämäkirjoittamisesta on tullut jokamiehen oikeus. Tarkastelen, miten yksityisen verkkokirjoittamisen tekniset ja sosiaaliset puitteet erityisesti Suomessa ovat muuttuneet 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2007 tultaessa, ja miten tämä kehitys ilmentää Web 2.0:ksi kutsutun ilmiökentän muodostumista. Aineistoni koostuu suomalaisnaisten verkkopäiväkirjoista ja kirjoittajien haastatteluista. Selvitettyäni eräitä tutkimuskohdettani ja Web 2.0:aa koskevia näkemyksiä lähdän matkaan 1990-luvun ensimmäisistä verkkopäiväkirjoista ja etenen vuosituhannen vaihteen tilanteen kautta nykyhetkeen.

Vuoden 2007 eduskuntavaalien alla Suomessa puhuttiin paljon ehdokkaiden Internet-näkyvyydestä, johon panostaminen nähtiin osana luotettavuutta ja ammattitaitoa. Keskustelua käytiin niin lehdistössä kuin kaduilla. Luonnollisesti vilkkain keskustelufoorumi oli Internet itse. Viimeistään tässä yhteydessä suomalaiset tutustuivat ilmiöön, joka ainakin englanninkielisessä maailmassa on tunnettu jo vuosikymmenen ajan. Kyse on blogeista¹, joille suositeltava suomenkielinen termi on Tietotekniikan termitalkoiden mukaan 'verkkopäiväkirja'. Saman projektin määrittelemänä blogi on "WWW-sivusto, johon tehdyt päiväkirjamaiset merkinnät ovat aikajärjestyksessä. Blogi voi käsitellä esimerkiksi sivuston ylläpitäjän yksityiselämää tai jotain erityistä mielenkiinnon kohdetta. Usein sivustoon liittyy mahdollisuus kommentoida blogin merkintöjä"².

Tämä määritelmä on selkeä, mutta josain määrin yksinkertaistava, sillä blogien eräs vahvuus on monipuolisissa hyödyntämismahdollisuuksissa. Päiväkirja-nimitys

kaventaa käsitystä blogien funktioista: niiden avulla voidaan muun muassa tiedottaa ammatillisista ja yhteiskunnallisista teemoista, herättää keskustelua ajankohtaisista aiheista, tehdä tutkimusta, vahvistaa ryhmähengettä tai luoda uusia verkostoja³. Blogit myös ammentavat ominaisuuksia monenlaisista tosielämän ja verkon kommunikaatioperinteistä. Henkilökohtainen päiväkirja on vain yksi monista blogimuotoa hyödyntävistä genreistä.⁴ Tutkimuskohteena tämä perinteisesti yksityisenä pidetty kirjoittamisen muoto, joka on 1990-luvulta alkaen osittain siirtynyt julkiselle foorumille, on kuitenkin varsin kiinnostava. Siksi olenkin pyrkinyt hahmottamaan yksityishenkilöiden verkkokirjoittamisen kehitystä Suomessa osana verkon sosiaalisia käyttöjä tarkastelemalla naisten päiväkirjajulkaisuja vuosilta 1995–2006 ja haastatteleamalla joitakin niiden kirjoittajia⁵. Juuri naiset olen ottanut kohteeksi siksi, että he vaikuttavat olleen päiväkirjaimaisessa verkkokirjoittamisessa huomattavasti miehiä aktiivisempia. On muistettava,

että tämä on vain yksi näkökulma aiheeseen – verkkokirjoittamisen lajeja on useita, ja ne ovat kehkeytyneet eri tavoin.

Suomessa päiväkirjojen perinnettä on tuoreimpana tarkastellut aiheesta väitellyt kirjallisuudentutkija Miia Vatka. Hän on määritellyt päiväkirjalle tunnusomaisia piirteitä, joita ovat periodinen kirjoitus, kronologisuus, yksityisyys ja ensimmäisessä persoonassa, omasta näkökulmasta kirjoittaminen, samoin kuin jaksottaisuudesta johtuva fragmentaarisuus, toisto ja kumulatiivisuus sekä arkipäivän keskeinen asema.⁶ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että teksti keskittyy kirjoittajan omiin toimiin, ajatuksiin ja kiinnostuksenkohteisiin. Sitä tuotetaan silloin, kun on aikaa: välillä merkintöjä voi olla päivittäin, toisinaan tauot voivat olla useiden viikkojen, jopa kuukausien tai vuosien mittaisia. Samoihin aiheisiin saatetaan palata kerta toisensa jälkeen.⁷

Kotisivukulttuuria on Suomessa tutkittu vain vähän, mutta nykyinen yritystoiminnan tutkija Katja Mäki (Turun Kauppakorkeakoulu) on tehnyt aiheesta vuonna 2001 liseniaattityön. Suomalainen uusmedian ja populaarikulttuurin tutkija Susanna Paa-sonen huomioi naisten kybertilojen käyttöä käsittelevässä väitöskirjassaan erityisesti kotisivut⁸, ja taiteen tutkija Irma Puttonen on tarkastellut naiskansanedustajien kotisivuja poliittisen yhteisöllisyyden ja identiteetin välittäjinä⁹. Tutkimuksen vähäisyys voi myös johtua perinteisten kotisivujen nopeasti heikkenevästä asemasta uudempien verkkojulkaisumuotojen rinnalla. Myös blogitutkimus on Suomessa melko uutta¹⁰. Toimittaja Tuomas Kilpi on laatinut *Blogit ja bloggaaminen* -nimisen oppaan, joka palvelee erityisesti yrityksiä¹¹. Asiantuntevat bloggaajat julkaisevat erilaisia oppaita myös blogeissaan. Heistä esimerkiksi Matti Lintulahti harjoittaa myös laaja-alaisempaa blogosfääriin ja uusmedian tutkimusta ja tarkkailua¹². Muutenkin tämän alan tutkimusta julkaistaan paljon verkossa, usein blogimuotoisena¹³.

Suomessa kuluttajaekonomi Mari Koistinen valmistelee väitöskirjaa blogeista suomalaisessa kulutuskulttuurissa¹⁴. Englanninkielistä tutkimusta aiheesta on löytynyt jo pidemmän aikaa; muun muassa paljon siteerattu blogipioneeri Rebecca Blood on julkaissut artikkeleita ja oppaita vuosittu- hannon vaihteesta lähtien¹⁵. Axel Bruns ja Joanne Jacobs ovat toimittaneet *Uses of Blogs* -nimisen artikkelikokoelman¹⁶. Bloggeja oman elämän kerronnallistamisena ovat tarkastelleet muun muassa mediatutkijat Yasmin Ibrahim¹⁷ ja José van Dijk¹⁸. Tämän hetken tunnetuin eurooppalainen blogitutkija lienee mediakriitikko Geert Lovink, jonka mielestä blogien paljon puhuttu kommunikaation ja identiteetin tukeminen on vähintään kyseenalaista¹⁹. Usein blogit myös nähdään osana Web 2.0:ksi kutsuttua ilmiökenttää. Tätä aihepiiriä on Suomessa tarkasteltu muun muassa Multisillan ja kumppanien toimittamassa, käyttäjakeskeistä teknologiaa käsittelevässä teoksessa²⁰.

WEB 2.0 – VERKON SOSIAALISET KÄYTÖT

Vuonna 2004 syntyi nimike, jolla halutaan kuvata verkon sosiaalisten käyttöjen yleisty- mistä ja rikastumista: Web 2.0. Suomalaisen tietoyhteiskunta-asiantuntijan Kari A. Hintikan mukaan käsitteen keksivät kustantaja Timothy O'Reilly ja hänen työtoverinsa Dale Dougherty listatessaan Internet-kehityksen kiinnostavia suuntauksia. Listaan kootut ilmiöt eivät varsinaisesti liit- tyneet toisiinsa, mutta kokonaisuus näytti O'Reillyn ja Doughertyn mukaan osoittavan uutta suuntaa koko webin idealle.²¹ Tampe- reen teknillisen yliopiston professori Jari Multisillan mukaan olennaista sosiaalisessa webissä ovat muun muassa yhteisöllisyyden ja käyttäjien luoman tiedon korostuminen sekä sovellukset, jotka korvaavat tietokone- nen työpöytäominaisuuksia ja mahdollista-

vat laajemmin käyttäjien välistä yhteistyötä. Verkko voidaan nähdä yhteisöllisenä tietovarastona.²²

Multisillan mukaan Tim O'Reilly määritteli Web 2.0:lle seitsemän ominaisuutta, jotka ilmentävät sille tyypillistä ajattelua. Niihin kuuluivat muun muassa kollektiivisen tietämyksen valjastaminen, kevyet ohjelmat ja avoin lähdekoodi sekä monipuoliseen käyttäjäkokemukseen pyrkiminen. Multisilta tähdentää ilmiön kohdalla nimenomaan sosiaalisen median²³ ja yhteisöllisyyden merkityksiä, joita havainnollistavat blogien, wikien, YouTuben, MySpacen tai Googlen kaltaiset julkaisu- ja monimuoto-palvelut²⁴ sekä vaikkapa verkkopelit ja Habbo Hotelin²⁵ kaltaiset virtuaalitalat.²⁶ Web 2.0 -termin alle voidaan siis sijoittaa hyvin monenlaisia käytäntöjä, jotka eivät välttämättä ole keskenään suoraan yhteismitallisia tai vertailtavissa.

Kiivaan keskustelun tuoksinassa olisi houkuttelevaa väittää, että Web 2.0 on mullistanut Internetin käytöt ja verkkosisältöjen tuotannon. Ei ajatus tuulesta temmattukaan ole, sillä on selvää, että jokin on muuttunut. Voidaan kuitenkin kysyä, mikä on muuttunut ja – vielä tärkeämpää – millä aikavälillä. Henkilökohtainen sisällöntuotanto ja Internet-kommunikaatio ovat olleet mahdollisia verkonkäytön alkuajoista asti. ”Webin isänä” pidetty Tim Berners-Lee huomauttaa, että ihmisten – ei koneiden – välinen kommunikaatio oli *www:n* alkuperäinen tarkoitus. Hänen mielestään web alkaa saavuttaa vasta päämääriään, eikä suinkaan uutta tasoa. Berners-Leen mukaan Web 2.0 -termi on ammattislangia, jonka ei ole tarkoitukseen tarkoittaa mitään.²⁷ Samaa kritiikkiä esittää Jari Multisilta huomauttaessaan, että Web 2.0 on kehittynyt vaiheittain, ja sen kaltaisia palveluita on ollut olemassa ennenkin²⁸. Hän muistuttaa muun muassa Sproullin ja Samerin määritelleen Internetin jo vuonna 1997 sosiaalisesti teknologiaksi, jolle merkityksellistä oli yhteydenpito ja kiinnostusten jakaminen²⁹.

Sosiaalinen verkko ei siis ole mikään uusi asia. Sen kehitystä on kuitenkin tutkittu vasta vähän verrattuna siihen, kuinka monipuolisesta ilmiöiden ja käytäntöjen kentästä on kyse. Tässä käsittelemäni blogit³⁰ ovat eräs Internetin sosiaalisten käyttöjen ja henkilökohtaisen sisällöntuotannon muodoista.

Pohjois-Amerikka tunsu blogit jo ennen vuosituhaten vaihdetta. Suomessa blogit ovat kuitenkin yleistyneet vasta hiljattain. Kehityssuunta on selvästi nähtävissä, ja se on helppo havaita vaikkapa tarkastelemalla blogien saamaa mediajulkisuutta. Helsingin Sanomien ylläpitämästä sähköisestä Sanoma-arkistosta³¹ löytyy vuodelta 2003 viisi mainintaa blogeista. Seuraavana vuonna ne mainitaan jo 18 artikkelissa. Varsinainen läpimurto tapahtuu kuitenkin vasta tämän jälkeen: vuoden 2005 lehdissä blogeista kirjoitetaan kaikkiaan 216 kertaa.³² Myös suomalaisnaisten blogeja tutkiessani huomasin, että valtaosa oli aloitettu aikaisintaan vuonna 2005³³. Blogien käyttömahdollisuuksia on yhtä monta kuin käyttäjiäkin, mutta yksi suosituimmista on kirjoittajan arkeen keskittyvä verkkopäiväkirja. Tarkastelemalla suomalaisnaisten verkkopäiväkirjoja ja -kirjoittajuutta vuosina 1995–2006 asetan tämän sisällöntuotannon muodon osaksi Web 2.0 -kehityksen kontekstia.

Se, mikä käsittääkseni on olennaista nykykeskustelujen Web 2.0:ksi nimittämässä kokonaisuudessa, ei ole sisällön tuottaminen sinänsä – sehän on ollut mahdollista Internetin alusta asti – vaan tuotannon tapa ja laatu. Tähän viittaa myös Kari Hintikka³⁴. Erityyppiset julkaisupalvelut ovat tehneet henkilökohtaisten sisältöjen tuottamisen ja nähtävälle panon helpoksi, mikä on laskenut osallistumiskynnyksen hyvin alas. Kommentointi- ja keskustelumahdollisuuksien lisääntyminen on osa uudelle webille merkityksellistä sosiaalisuuden korostamista. Vuorovaikutukseen liittyen Axel Bruns ja Joanne Jacobs esittelevät *Uses of Blogs* -teok-

sen johdannossa mielenkiintoisen käsitteen ”produser”, tuottaja-käyttäjä:

Producers: *Users of collaborative environments who engage with content interchangeably in consumptive and productive modes (and often in both at virtually the same time): they carry out produsage.*³⁵

Tämä ajatussuunta, kuten Brunsin ja Jacobsin termikin, on selvästi sukua Alvin Tofflerin jo 1980-luvulla lanseeraamalle termille ”prosumer”, tuottaja-kuluttaja. Kuluttajat levittävät tietoa hyödykkeistä toisilleen, ja tietoverkkojen välityksellä nämä viestit leviävät kahdenvälistä kommunikaatiota nopeammin. Kyse on aktiivisesta kuluttajuudesta, johon yhdistyy Internet-ympäristön sisällöntuotanto.³⁶ Bruns ja Jacobs siis näkevät bloggaajat (termiä voisi mainiosti käyttää myös muihin Web 2.0 -toimintoihin osallistuvista) tuottajan ja käyttäjän risteilytyminä, aktiivisina osallistujina, jotka ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa ja median kanssa³⁷.

Tällaista tuottajuus- ja kuluttajuusajattelua voidaan toki myös kritisoida. Eeva Pilke on todennut, että Internetissä toimivissa sisällöntuotantoyhteisöissä taloudellinen hyöty ei ole pääasia eikä usein edes toissijainen tavoite. Hän muistuttaa myös näkemyksestä, jonka mukaan näiden yhteisöjen jäsenet ovat markkinatalouden pelinappuloita: yhteisöjen peruspalvelut ovat ilmaisia, mutta lisäarvoa tuottavat, yhteisön jäsenyyttä syventävät palvelut maksullisia.³⁸ Mediakulttuurin tutkija Tiziana Terranova puolestaan näkee sekä sisältöjä tuottavat yksityishenkilöt että palveluja talkootöinä kehittävät harrastajat ”verkko-orjina”³⁹. Hänen mukaansa tällainen ilmaisen työn teettäminen asiasta innostuneilla on osa laajempaa kompleksista työsuhdetta kapitalistisissa yhteiskunnissa.⁴⁰

Yasmin Ibrahim on tutkinut blogeja ja verkkopäiväkirjoja henkilökohtaisina narratiiveina. Hänen näkemyksessään nou-

see esiin eräs verkon sosiaalisten käyttäjien piirre, joka vaikuttaa olevan ominainen länsimaisille yhteiskunnille laajemminkin. Yhteisöllisyyden korostamisesta huolimatta verkkokirjoittamisessa, kuten muissakin sisällöntuotannon muodoissa, merkityksellisin seikka on ”Itse”. Itse tai Minä, joka kertoo; Itse, joka kuvaa; Minä, joka tekee itseään näkyväksi monin erin tavoin.⁴¹ Kaikki eivät näe tällaista jokamiehen julkaisuutta ja oman persoonan esiin tuomista positiivisen ilmiönä. Eräs tunnetuimmista kriitikoista on Geert Lovink, jonka mielestä blogien sisältämä ”loputon tunnustusten virta” on tylsistyttävää, jopa mädättävää. Lovinkin mielestä yksilöllisyys ei edes toteudu keskustelunomaisessa kirjoittelussa. Sen sijaan hän näkee kommenttimahdollisuuksien johtavan sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntymiseen: sisäpiiriin, yhteisön täysivaltaisiksi jäseniksi pääsevät vain ne, joiden kommenttilaatikot täyttyvät.⁴²

Ajoittain median sosiaalisia käyttäjiä kohtaan esitetty kritiikki on hieman ristiriitaista: esimerkiksi Lovink puhuu blogeista ”egon huoneina” ja yhteisöistä subjektiivisuutta lisäävinä, vaikka samaan aikaan kieltää yksilöllisyyden toteutumisen edellä mainituissa⁴³. On toki hyvä, että keskustelu on monipuolista ja kritiikki sinänsä on aina tarpeen. Ruohonjuuritasolla merkitystä on kuitenkin myös sillä, miten käyttäjät itse kokevat toimintansa. Siksi haastattelut ovatkin tärkeä osa aineistoani.

ENSIMMÄISET VERKKOPÄIVÄKIRJAT

Päiväkirja on vuosisatojen ajan ollut tärkeä elämän jäsentämisen väline. Vaikka päiväkirjat nähdään yksityisinä, jopa salaisina, niiden saattaminen muiden luettavaksi on ollut yllättävän yleistä. Merkkihenkilöt ovat jopa editoineet päiväkirjojaan jo kirjoitusvaiheessa mahdollista julkaisua varten. Poliitikot ja runoilijat eivät kuitenkaan ole olleet

ainoita päiväkirjan kirjoittajia, vaan jonkinlainen ajatusten muistiin merkitseminen on ollut jossain määrin tapana lähes kaikissa yhteiskuntaluokissa. Julkaisun mahdollisuus on tiedostettu varsinkin erityisoloista, kuten sodasta, kirjoitettaessa. Myös tunnettujen henkilöiden kirjeenvaihtoja on julkaistu, ja julkiseksi alun perinkin tarkoitettua kirjeenvaihtoa on käyty sanomalehtien yleisönosastoissa.⁴⁴ Vaikka laajempi lukijakunta olisikin ollut kirjoittajalle kauhistus, päiväkirja on saatettu näyttää läheisimmille ystäville. Monesti näin on pyritty aloittamaan keskustelu sellaisista asioista, joita on ollut vaikea sanoa ääneen.

Voidaan toki kysyä, onko verkossa julkisesti luettava teksti mitenkään verrattavissa paperiseen päiväkirjaan ja sen kirjoittamiseen. José van Dijck näkee nykyiset blogit usean lajityypin yhdistelmänä, ja näin ollen vastaa edelliseen kysymykseen ”kyllä ja ei”. Van Dijck kutsuu blogimuotoisia verkkopäiväkirjoja nimellä ”lifelog”, elämäloki. Tämä viittaa sekä päiväkirjamaiseen elämän tallentamiseen että kronologisempaan, suoraviivaisempaan lokikirjan muotoon. Verkkokirjoittamisen voidaankin van Dijckin mukaan nähdä eroavan paperipäiväkirjasta sekä teknologialtaan että kulttuurisena toimintana. Hänen mielestään kyseessä on kuitenkin kulttuurisen muutoksen ilmentäjä, ei sen varsinainen tulos. Van Dijck myös muistuttaa, että esimerkiksi päiväkirjan yksityisyys on lähinnä myytti: hänen mukaansa päiväkirja on aina ollut pyrkimys kommunikointiin, olkoonpa vastaanottaja sitten ”lukija”, ”rakas päiväkirja” tai kuvitteellinen ystävä.⁴⁵ Tässä valossa verkkopäiväkirjojen julkisuus ei enää vaikutakaan kovin mullistavalta. Sekä työn että vapaahetkien ajankäytön tullessa muutenkin yhä tietokone- ja verkkopainotteisemmaksi tuntuu selvältä, että on koettu luonnolliseksi siirtää myös henkilökohtaiset muistiinpanot uudelle foorumille. Varhaisimmat suomalaiset verkkopäiväkirjat ovatkin peräisin 1990-luvun

puolivälissä, jolloin Internet alkoi yleistyä ja tietotekniikka arkipäiväistyä.

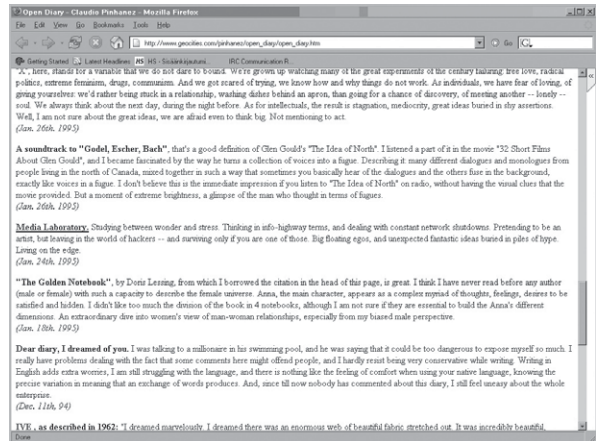
Myös muita henkilökohtaisen julkaisun ja kommunikaation muotoja esiintyi Internetin yksityiskäytössä alusta alkaen, kuten suomalaisen Jarkko Oikarisen 1988 kehittämä IRC⁴⁶-ohjelmisto. IRC:n perustana olivat CMCS -järjestelmät⁴⁷, jotka ”käyttävät tietokoneita ja telekommunikaatioverkostoja kommunikaation luomiseen, varastointiin, jakeluun ja prosessointiin”⁴⁸. Samoja menetelmiä käytettiin muissakin uutuuksissa, sähköpostissa ja uutisryhmien toiminnassa. Internet-julkaisemiseen tarvittavan teknologian yksinkertaistuessa nopeasti kokeilut lisääntyivät ja monipuolistuivat; tänä päivänä oman julkaisun voi luoda muutamalla hiiren klikkauksella.

Luultavasti maailman ensimmäisen nettipäiväkirjan perustaja oli amerikkalainen Justin Hall, nykyinen freelance-journalisti ja peliasiantuntija⁴⁹. Hall aloitti verkkopäiväkirjansa vuoden 1994 kesällä ja avasi elämänsä 11 vuoden ajan hyvin yksityiskohtaisesti laajalle yleisölle. Doug Blockin vuonna 1997 valmistunut dokumentti *Home Page* (suom. Kotisivu) rakentui suurelta osin Hallin ympärille. Hall kiersi 1990-luvun puolivälissä USA:ta ja Kanadaa opettamassa Internetin mahdollisuuksia ja kotisivuteknologiaa sekä puhumassa julkaisu- ja ilmaisuvapauden puolesta. Hän toteutti Internet-päiväkirjassaan yksityiselämän täydellisen paljastamisen periaatetta. Hall lopetti päiväkirjansa vuonna 2005.⁵⁰ Eräs muista varhaisista verkkokirjoittajista oli MIT:ssä⁵¹ työskennellyt Claudio Pinhanez, jonka päiväkirja marraskuusta 1994 maaliskuuhun 1996 on edelleen nähtävissä hänen kotisivuillaan nimellä *Open Diary*⁵². Merkinnät ovat lyhyitä ja keskittyvät Pinhnezin mediatutkimustyöhön. Teksti- ja linkkikeskeinen sivu vaikuttaa kirjoitetun tekstieditorilla⁵³ html-kielen komentoja käyttäen. Html-kielillä määriteltiin myös sivun ulkonäkö, kuten kirjasinkoot ja värit.

Pinhanezin kanssa samaa, yksinkertaista, tekstipainotteista linjaa noudatti Carolyn Burke, joka aloitti päiväkirjansa tammikuussa 1995 ja yksityisti sen jo huhtikuussa 1996 ikävien kokemusten ja ihmissuhteiden kärsimisen vuoksi. Tämä varhainen naiskirjoittaja yllättää sikäli, että naisia on pidetty perinteisesti teknologiasyrjäytyneinä. Susanna Paasosen väitöskirja *Figures of Fantasy* näyttää Internetin vahvasti miesten määrittämänä sukupuolittuneena tilana, jossa naiset ovat joutuneet raivaamaan tiensä tahdottomista teknologian käytön kohteista (esimerkiksi populaarikirjallisuuden ja elokuvien naisrobotit miesten halujen ja tarpeiden tyydyttäjinä) aktiivisiksi käyttäjiksi⁵⁴. Naisten varhaisen teknologiasuhteen passiivisuutta kuvataan myös muissa tutkimuksissa: Jaakko Suominen on tutkinut Suomen tietoteknismistä 1920–1970-luvuilla ja Petri Saarikoski 1970–1980-luvuilla. Molemmat historioitsijat kuvaavat tietokoneiden olleen vielä tuolloin miesasiantuntijoiden reviiä, jolle naisten oli vaikea astua tasavertaisina.⁵⁵

Verkkopäiväkirjat kuitenkin tulivat naisille tutuiksi Internet-julkaisemisen välineinä jo suhteellisen varhain. Suominen muistuttaa, että sukupuoliroolien tyyppitelemä nainen nähdään luonteeltaan subjektiivisena ja myötäelävänä⁵⁶. Henkilökohtainen, omia tunteita ja ajatuksia refleктоiva päiväkirja on mielletty juuri tällaiselle stereotyyppiselle naiselle ominaiseksi itseilmaisun keinoksi. Muun muassa Anna Makkonen huomauttaa, että päiväkirjaa voidaan tarkastella myös täysin päinvastaisesta näkökulmasta: naiset ovat kirjoittaneet päiväkirjaa, koska se on ollut heille ainoa tie kirjalliseen (itse)ilmaisuun. Päiväkirjan fragmentaarinen muotokieli on myös soveltunut naisen päivittäisten tehtävien rytmiin – päivän tapahtumat on kirjattu muistiin muiden töiden ohessa, tarvitsematta varata kirjoittamiselle erikseen aikaa.⁵⁷

Miia Vatkan vuonna 1991 haastatteleminen yli 10-vuotiaista tytöistä ja naisista

Kuvakaappaus Pinhanezin Open Diarysta tammikuussa 1995.

66 % (2/3) oli kirjoittanut päiväkirjaa ja miehistä ja pojista 18 % (noin 1/5)⁵⁸. Vaikka päiväkirja on ollut naisille usein ainoa ajatusten ja tunteiden ilmaisukeino, se siis ei ole ollut vain heidän perinnettään. Naiset ja miehet ovat tosin – kuten Vatkaninkin esittämät prosentiosuudet todistavat – suhtautuneet päiväkirjan kirjoittamiseen eri tavoin. Miesten päiväkirjat ovat käsitelleet enemmän julkista elämää ja työtä. Näitä eroja, niin määrällisiä kuin sisällöllisiä, olisi kiinnostavaa selvittää lähemminkin. Tähän yhteyteen se ei sovi, mutta myös verkkopäiväkirjojen kohdalla on nähtävissä sekä määrällisiä että temaat-tisia eroavaisuuksia⁵⁹.

Myös monet Kotisivu-dokumentissa esiintyneistä naisista olivat merkittävässä asemassa Internetin kehittäjinä: Block haastatteli muun muassa nettikonsultti Judi Rosea, ylläpitäjä (web master) Jaime Levya, Hot-Wired-verkkolehden vastaavaa toimittajaa Julie Peterseniä sekä web-tuottaja Rebecca Eisenbergiä. Lisäksi dokumentissa esiintyy useita naisia, jotka käyttävät Internetiä vapaa-ajan viihdykkeenä sekä sen opettelemisesta kiinnostunutta vanhempain naisväkeä.⁶⁰ Tämä todistaa naistenkin aktiivisesta

teknologiasuhteesta jo Internetin yleistymisen varhaisvaiheessa. Kotisivujen henkilökohtaisuus myös tarjosi naisille tilaisuuden tuoda esiin omaa persoonallisuuttaan epäkonventionaalisinkin keinoin⁶¹. 1990-luvun puoliväli oli muutenkin Pohjois-Amerikassa aikaa, jolloin henkilökohtaisia kotisivuja perustettiin runsaasti, osittain Justin Hallin esimerkkiä seuraten. Suomeen innostus tuli, kuten tavallista, parin vuoden viiveellä, ja vilkkainta kotisivuaikaa olivat 1990-luvun viimeiset vuodet.

Suomen ensimmäinen tunnettu verkkopäiväkirja, Kanerva Eskolan vuonna 1995 perustama Agrippa huomioitiin jo 1990-luvulla myös valtamediassa⁶². Pian tämän jälkeen, vuonna 1996, aloitti myös Minttu Hapuli novellimaisen verkkokirjoittamisen kotisivuillaan⁶³. Eräs haastatelluista pioneerikirjoittajista kiinnostui uudesta viestimestä tietotekniikkaa opiskelevien ystäviensä kautta jo vuosien 1991–1992 tienoilla, ja oman opiskelun alkaessa tuntui luonnolliselta kokeilla sen avulla myös lapsuudesta asti tärkeää päiväkirjan kirjoittamista. Tämän henkilön mukaan hänen kotisivunsa toimivat eräänlaisena ilmoitustauluna muilla paikkakunnilla asuville läheisille, joten niillä piti myös tapahtua jotain⁶⁴. Kokeiluja oli helppo tehdä, sillä minkäänlaista kulttuurista formaattia kotisivujen sisällölle tai ulkoäälle ei vielä ollut.

VARHAISTA PÄIVITYSTEKNOLOGIAA

Monille varhaisille verkkopäiväkirjoille oli tyypillistä muun muassa, että tekstit olivat pitkiä ja polveilevia⁶⁵. Verkko julkaisufoorumina oli vielä uusi ja nämä kokeilut osataan auttoivat määrittelemään sen sääntöjä ja konventioita. Myöhemmin tutuksi tulleet käytännöt, kuten lyhyt ja ytimekäs teksti, lyhyet kappaleet tai mahdollisimman vähän sivun vieritystä, muodostuivat vasta käyttäjäkokemusten avulla. 1990-luvun alkupuolella

ja osittain vielä puolivälissäkin verkon käyttö oli pienen piirin harrastus, jossa oma aktiivisuus oli ratkaisevaa: tarvittiin tietoteknistä osaamista tai ainakin riittävästi uteliaisuutta opettelemiseen. Tietoverkkoja käytettiin Suomessa ensimmäisenä yliopistoissa, joten 1990-luvun puoliväliin asti ja jossain määrin sen jälkeenkin akateemisilla ammattilaisilla ja opiskelijoilla oli parhaat mahdollisuudet tutustua uuteen viestimeen.

Vuonna 1995 yliopisto-opinnot aloittanut haastateltu kertoo, että verkkopäiväkirjan pitäminen tuohon aikaan vaati teknologista tietotaitoa. Sami Köykan www-opas vuodelta 1995 esittelee Wysiwyg-editorit⁶⁶, mutta vastaajan mukaan niitä ei vielä juuri ollut tavallisen käyttäjän ulottuvilla.⁶⁷ Editoreista oli kuitenkin Köykan oppaan mukaan saatavilla ilmaisversioita, ja vastaajan kommentti viittaakin siihen, että kotisivuja päivitettiin pääasiassa yliopistolla, jossa käyttäjällä ei ollut mahdollisuutta uusien ohjelmien asennukseen. Opiskelijoista hyvin harvalla oli mahdollisuus Internet-yhteyteen kotona. Oli siis opeteltava html-ohjelmointikieltä ja koodattava kaikki tiedostot käsin. Muitakin taitoja tarvittiin:

”Käytännössä siis täytyi ymmärtää jotain yliopiston keskustietokoneesta/palvelimesta (paikasta, jossa kotisivut sijaitsivat; esim. kuinka tiedostojen luku- ja kirjoitusoikeudet muokattiin, kuinka sinne otetaan yhteyttä), emacs-editorista (tekstieditori, jota yleisesti käytettiin esim. silloin, kun sähköpostiohjelmassa tarvitsi kirjoittaa jotain; sitä käytettiin myös kirjoitusohjelmalla, jolla html-kieltä verkkosivuja varten kirjoitettiin – toki muitakin kirjoitusohjelmia pystyi käyttämään, mutta emacs oli kätevä, koska se sijaitsi keskuskoneella) sekä html- kielensä.”⁶⁸

Ensimmäisten verkkopäiväkirjoittajien profiili vaikuttaa haastattelujen perusteella keskittyvän nuoriin ja akateemisesti koulutettaviin henkilöihin. Suomessa päiväkirjamaisia julkaisuja on säilynyt lähinnä naisilta,

vaikka verkkokäyttö yleensä olikin pääasias-
sa miesten harrastus⁶⁹. Amerikkalaiset esi-
kuvat olivat tasapuolisemmin kumpaakin
sukupuolta; todennäköisesti enemmistö oli
kuitenkin miehiä⁷⁰. Suomessa ”nettisten”⁷¹
kirjoittajat ovat olleet suurelta osin yliopis-
to- ja korkeakouluopiskelijoita, joilla on ollut
ilmainen pääsy Internetiin ja tarve ilmaista
itseään. Opiskelumaailman herättämiä tun-
temuksia ja ajatuksia purettiin kirjoittamal-
la; itsereflektiivinen tekstintuottaminen tuki
myös opintojen vaatiman kirjallisen tason
saavuttamista. Yliopistojen mikroluokissa
kirjoitettiin usein harjoitustöitä ja vietettiin
aikaa Internetissä myös luentojen ulkopuo-
lella, joten kynnyks kokeilla uutta viestintä
itseilmaisuuksiin muodostui matalaksi.

Teknisen kynnyksen ylittämässä aut-
toivat etenkin tietokonealaa tunteva ystävä-
piiri ja joissain tapauksissa yliopiston avu-
lias henkilökunta. Useat varhain aloittaneet
vastaajat huomauttavat, että alkeiden oppi-
misen jälkeen taitojen kehittäminen tuntui
helpolta. Haastattelujen perusteella saa sen
kuvan, että itseopiskelu tapahtui yrityksen ja
erehdyksen kautta. Oppiminen oli omaeh-
toista, eikä näin ollen luonut tulospaineita.
Eteneminen tapahtui pikemminkin sen mu-
kaan, mitä haluttiin toteuttaa: kokeiltiin, mi-
ten tiettyjä asioita saattoi saada aikaan. Myös
harrastajien välinen yhteistyö kukoisti.

*”[M]onet ystäväni ympäri Suomea tekivät
myös kotisivuja, ja heidän kanssaan vaih-
doimme tietoja siitä, kuinka kuvia linkitetään
tekstiin, miten tehdään viivoja [- -], millaisia
taustakuvia on[...] Keskeistä on se, että kaik-
ki tapahtui väitellen: yksi asia opittiin silloin,
toinen sitten jossain vaiheessa.”⁷²*

Verkkoon siirtyvissä päiväkirjoissa
maskuliiniseksi mielletty teknologia ja fe-
miniinisenä pidetty ajatusten ja tunteiden
itsereflektointi kohtaavat mielenkiintoisella
tavalla. Internetin käytöistä tehdyt tutkimuk-
set osoittavat, että naisten verkon käyttö on

aktiivista, mutta painottuu sosiaaliin so-
velluksiin siinä missä miesten kiinnostus on
mekaanisempaa ja työhön tai tiedonetsin-
tään liittyvää.⁷³ Myös tekemieni haastattelu-
jen perusteella naisten verkkokirjoittamisen
motiveina ovat olleet muun muassa halu
jäsentää elämäänsä kirjoittamalla, vertaistu-
en tarve ja toive uusien tuttavuuksien synty-
misestä – siis henkilökohtaiset ja sosiaaliset
tavoitteet. Tässä olisi helppo nähdä vahvis-
tus ”subjektiiviselle ja empaattiselle”⁷⁴ nais-
hahmolle. Tulee kuitenkin huomata, että ne
naiset, jotka ensimmäisinä ottivat verkon
teknologisenä tilana haltuunsa, kokivat sen
vaatimat käytännön taidot jopa helpoiksi.⁷⁵
He eivät tyytyneet oletettuun rooliin, jonka
mukaan naiset eivät ymmärrä tai edes halua
ymmärtää tietoteknisten laitteiden käyttöä,
vaan opiskelivat ja käyttivät verkkoteknolo-
giaa omaehtoisesti ja luovasti. Teknologiaa
enemmän he pohtivatkin tämän uuden itse-
ilmaisun tavan asettamia eettisiä ja moraali-
sia kysymyksiä:

*”Toinen itse asiassa vielä pabempi juttu on
tämä verkon avoimuus. Luulin, että voisin
kirjoittaa aivan mitä tahansa tähän päiväkir-
jaan, mutta nyt näyttääkin siltä, että kaikki
tulee mietittyä 50 kertaa ennen kirjoittamista.
Sen lisäksi, että mieltii sitä tyhmää kysymystä
'Mitä muut minusta ajattelevat' joutuu poh-
timaan mitä niille ihmisille tapahtuu, jotka mai-
nitsen päiväkirjassani.”⁷⁶*

José van Dijck näkee verkkopäiväkir-
jojen eroavan perinteisistä siinä, että verk-
koon kirjoittaessa editoinnin mahdollisuus
kasvaa. Vanhoja merkintöjään on mahdol-
lista muokata siten, että muutos on näkymä-
tön. Näin syntyy van Dijckin mukaan uusi
muistamisen tapa, jonka myötä voimme
pyyhkiä pois ja lisätä elementtejä dokumen-
toituun elämään.⁷⁷ Jos ajatellaan pysyvyyden
olevan yksi päiväkirjan tunnuspiirre, tulee
van Dijckin tavoin kysyä, ovatko tutkimani
verkkokirjoitukset päiväkirjoja ollenkaan.

	Yksikkö	1980	1990	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kiinteät puhelinliittymät	1 000	1 740	2 670	2 841	2 850	2 849	2 806	1 2 726	2 568	2 390	2 140
Matkapuhelinliittymät	1 000	23	258	2 846	3 273	3 729	4 176	4 517	4 747	4 999	5 385
Laajakaistaliittymät ¹⁾	1 000	10	61	1 237	467	779	1 203
Kiinteät puhelinliittymät	kpl/1 000 as.	363	534	551	551	550	540	1 524	492	456	407
Matkapuhelinliittymät	kpl/1 000 as.	5	52	552	634	720	804	868	909	955	1 025
Internet-liittymät	kpl/1 000 as.	-	..	106	122	149	182	219	235	366	477
1) DSL-liittymät ja kaapelimodeemit 1 viivan eri puolilla olevat tiedot eivät ole täysin verrannollisia											

Tilastokeskuksen taulukko Tietoliikenteen kehityksestä Suomessa vuosina 1980–2005. Internet-liittymien määrää alettiin tarkastella vasta vuonna 1998.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_tiede.html#tietoliikenne.

Haastatteluissa kävi ilmi, että erot etenkin paperiseen versioon tiedostettiin, ja vastauksissa näkyi jopa ärtymystä siitä, että asiaa edes kysyttiin. Useimmat kuitenkin määrittelivät kirjoittavansa päiväkirjaa, joka monesti erotettiin myös nykyblogeista aloitusajankohdan tai kirjoitustavan perusteella:

”Tietysti verkkopäiväkirjan kirjoittaminen poikkeaa vahvasti paperisen kirjoittamisesta. Jos sitä kirjoittaa kehen tabansa silmien nähtäväksi, ei tietenkään halua merkitä sinne ylös kaikkein yksityisimpiä asioitaan ja herkimpiä kohtiaan.”⁷⁸

”[Kirjoitan] päiväkirjaa. Aloitin kirjoittamisen siinä vaiheessa kun blogit eivät olleet mitenkään itsensä läpi hyönyt ’hitti’ niin kuin nykyään tuntuu olevan.”⁷⁹

”[Kirjoitan] päiväkirjaa. Tämä siksi, että vuonna 1996 ei blogoja ollut edes olemassa ja kirjoitin samalla tavalla kuin nytkin.”⁸⁰

VERKKOJULKAISUT MATKALLA KOHTI UUTTA VUOSITUHATTA

Suomessa Internetin yleistymisen ja kotisivu-innostuksen aikaa oli 1990-luvun loppu. Verkkopäiväkirjojen syntyä useita. Henkilökohtaisten kotisivujen rooliesityksiä tutkinut Katja Mäki pitää tuota aikaa

suoranaisena Internet-buumina ja muistaa omien ystäviensä laatineen kotisivuja sekä itseilmaisu- että työnhakutarkoituksessa.⁸¹ Internetin käyttö lähti Suomessa kasvuun vuoden 1995 tienoilla.⁸² Yhteyksien hinnat rajoittivat vielä kotikäyttäjien joukkoa, mutta ”hintasodat”⁸³ sekä ensin digitaalisen ISDN-modeemin⁸⁴ ja vuosituhannen vaihteessa laajakaistan tarjoamat mahdollisuudet johtivat Internetin kotikäytön nopeaan yleistymiseen.

Anu Lahtisen Muistikirja ja vihainen nuoruus⁸⁵ ilmestyi vuosina 1998–2004, ja Aija Hakala aloitti kotisivuihin sisältyvän päiväkirjansa⁸⁶ kirjoittamisen elokuussa 1999. Minttu Hapuli aloitti novellikokoelmansa rinnalle Femun päiväkirjan 12.7.1999 ja myöhemmin hänen Siiveniskuja-tarinakirjansa sai vielä muita sisältökokonaisuuksia. Niistä tunnetuin lienee Selibaattipäiväkirja, joka ilmestyi vuonna 2006 myös kirjana.⁸⁷ Hapulin mukaan Femun päiväkirjaa ja Selibaattipäiväkirjaa voi hyvin käsitellä päiväkirjateksteinä, vaikka niiden ilmaisu on varsin kolumnimaista ja melko kärjistettyä⁸⁸. Edelleen siis juuri naiset nousevat esiin päiväkirjamaisten julkaisujen kehittäjinä. Kotisivupäiväkirjojen lisääntyminen oli seurausta useastakin asiasta, joista yksi oli tietokoneiden ja Internet-yhteyksien lisääntymisen kodeissa. Elizabeth Reed väitti vuonna

1991 kotitietokoneiden yleistyneen jo sitä edellisen vuosikymmenen aikana, mutta Suomessa vastaava kehitys voimistui vasta 1990-luvun lopulla⁸⁹. Kehityskaari niin koneiden kuin verkkoyhteyksien kohdalla seurasi kansainvälistä suuntausta, jota osoittaa Internet-asemien maailmanlaajuista kasvua vuosina 1990–2006 kuvaava taulukko sivun alalaidassa.

1990-luvun puolivälin jälkeen Internet-julkaisujen luominen ja hallinnointi kävi monin tavoin helpommaksi. Tietotekniikkaopetus Suomessa lisääntyi, ja opaskirjat kehittyivät. Pekka Malmirakeen ja kumppaneiden oppaassa 1998 on uutta Sami Köykin vuoden 1995 teokseen verrattuna Wysiyg-editorien esittäminen tavanomaisena sisällönluomistyökaluna. Edelleen piti kuitenkin osata itse luoda hakemistorakenteita, sijoittaa sivut palvelimelle ja muokata niiden käyttöoikeuksia.⁹⁰ Vuosituhannen vaihteen jälkeen puhuttiin jo enemmän ilmaisista kotisivupalvelimista, joille rekisteröityminen oli helppoa, ja sivujen siirto omalta koneelta verkkoon onnistui Wysiyg-editorien valmiilla komennoilla⁹¹. Teknologiasta puhuttiin yleiskielellä mahdollisimman monille ja sen käyttö yleistyi.

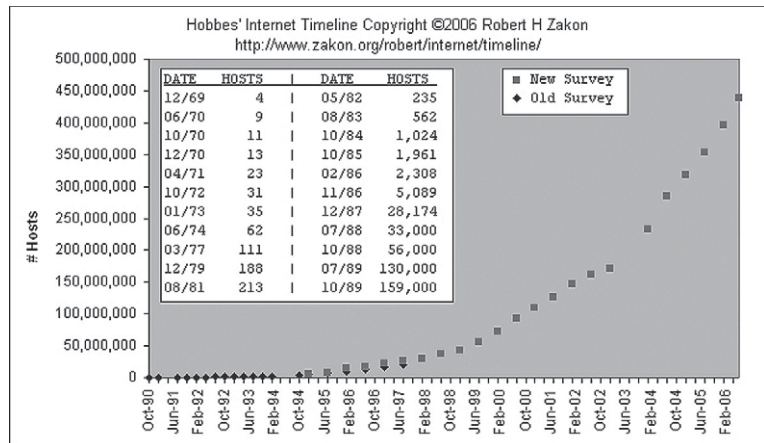
Turun yliopistossa opiskellut haastateltu perusti kotisivut jo vuonna 1995 ja harkitsi pian sen jälkeen verkkopäiväkirjan

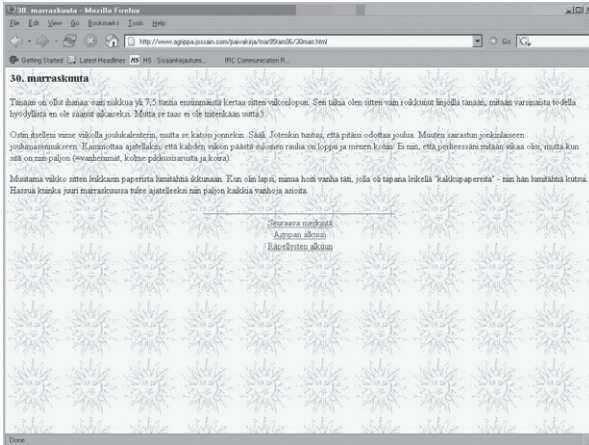
perustamista. Hän jätti sen kuitenkin tekemättä, sillä ei halunnut jäljitellä ystäväänsä, jonka verkkopäiväkirja oli laajalti tunnettu. Vuonna 1998 mieli kuitenkin muuttui. Vastaajan mukaan syynä olivat suurelta osin merkittävät elämänmuutokset, ja hän näkeekin verkkopäiväkirjansa alkuvuodet ”sielun havisteluna”. Hän mainitsee syyksi myös yhteydenpidon tuttuihin, mutta painottaa sitä huomattavasti vähemmän kuin eräs aiemmin aloittanut vastaaja.⁹² Vuonna 1998, jolloin kotisivut alkoivat olla jo arkipäivää, oli hyväksyttävämpää julkaista yksityistä elämäänsä verkossa kuin vuonna 1995, eikä sitä tarvinnut selittää yhteydenpitokeinoksi. Monien vastaajien kohdalla kirjoittamistarpeen laukaisi jokin suuri elämänmuutos, kuten muutto, ero, työttömäksi jääminen tai läheisen kuolema. Kulttuurinen ilmapiiri muuttui: nuori sukupolvi ei halunnut lakais-ta ilojaan ja surujaan maton alle.

”Tälle sivulle on kai tarkoitus kirjoittaa kuinka minun mäkeni mutkuttelevat ja miten ne vaikuttavat minuun. [- -] Tämä on minun ja vain ja ainoastaan minun. [- -] Sūs.. aiheeseen. Elämään[.]”⁹³

Tuohon aikaan vastaajat käyttivät verkkoa edelleen pääasiassa oppilaitoksen tiloissa. Myös haastateltu B1975 päivitti vuoden

Hobbes' Internet Timeline on tehnyt useita tutkimuksia internetin yleistymiseen liittyvistä kysymyksistä.
<http://www.zakon.org/robert/internet/timeline/>.

1998 tienoilla kotisivujaan Unix-ympäristös-
sä yliopiston palvelimen näppäinkomento-
ihin perustuvaa Pico-ohjelmaa käyttäen. Si-
vut kirjoitettiin html-kielellä, mikä vastaajan
mielestä oli lopulta helppoa: yksinkertaisen
tekstin tuottamiseksi tarvitsi tietää vain muu-
tamaa peruskomentoa. B1975 mainitseekin
teknologian kehityksen näkyneen parhaiten
siten, että vuonna 1999 tekstit saattoi kirjoit-
taa – koodeineen, tietysti – kotona Wordiin
ja kopioida levykkeeltä yliopiston koneella
Pico-ohjelmaan. Tämä ei alkuvaiheessa on-
nistunut siitä syystä, että osalla koneista ei
ollut omaa keskusyksikköä, vaan ne olivat
pelkkiä keskustietokoneen päätteitä. Tekni-
siä taitoja opittiin edelleen yrityksen ja ereh-
dyksen kautta – vastaaja sanoo oppineensa
muun muassa palstanlevyeyden rajoittamisen
vasta 2000-luvun puolella.⁹⁴ Tämä voikin
olla yksi syy ulkonäköseikkaan, joka on ha-
vaittavissa monissa varhaisissa verkkopäi-
väkirjoissa: teksti on koko näytön levyistä,
mikä ajoittain heikentää luettavuutta⁹⁵.

Monet varhain aloittaneista vastaajista
suosivat jatkossakin koodin käyttöä, vaikka
myös Wysiwyg-editorien yleistyminen näkyi
viimeistään vuosituhannen vaihteessa.

*”Alkuun kirjoittelin ihan perus-btml:lla[.]
Ulkoasut olen suunnitellut lähes poikkeukset-
ta itse[.] Taidot ja teknologiat ovat totta kai*

Kuvakaappaus Agripan ensimmäisestä mer-
kinnästä. Henkilökohtaista ilmettä on lisätty
kuvioidulla sivupohjalla, mutta perusrakenne
on hyvin yksinkertainen: päivätty teksti ja linkit
”naapurimerkintöihin” sekä aloitussivulle.

vuosien varrella kehittyneet, onneksi. :)”⁹⁶

*”Kotisivuni olen tehnyt FrontPage Expressillä
ihan itseoppineesti.”⁹⁷*

*”Kotosalla käytän wysiwyg-editoria ja win-
scp:tä tietojen siirtämiseen palvelimelle.”⁹⁸*

Kotisivuja syntyi tuohon aikaan niin
paljon, että niiden suosio koki jo inflaation.
Verkkokirjoittamisen vaatima teknologia
tuli helppokäyttöisemmäksi ja kurssituk-
sen myötä useampien saataville. Verkkopäi-
väkirjat eivät enää olleet opiskelijoiden
ja tietotekniikkaharrastajien yksinoikeus.
Editorit ja yleistyvät oheisohjelmat, kuten
vieraskirjan tekoon tarkoitettu Freebook⁹⁹,
mahdollistivat monipuolisemman ulkonä-
ön ja sivurakenteen. Myös vuorovaikutus
lukijoiden ja kirjoittajien välillä lisääntyi, ja
jotkut vastaajista käyttivät vieraskirjana säh-
köpostikommentointia vielä tänä päivänä.

PÄIVÄKIRJOJEN JA KESKUSTELUJEN SULAUTUMA – BLOGIEN NOUSU

Internet-kotisivuja oli jo 2000-luvun alussa
valtavasti. Osa sivustoista oli selvästi kes-
keneräisiä tai kauan sitten hylättyjä. Näin
kotisivun luotettavuus aktiivisen itseilmai-
sun foorumina alkoi hiipua. Kaupallistu-
nut Internet pystyi kuitenkin vastaamaan
uuden ilmaisukanavan tarpeen tarjoamaan
haasteeseen nopeasti, sillä ensimmäiset tar-
vittavat sovellukset oli perustettu jo 1990-
luvun lopulla rinnakkaiseen tarkoitukseen:
tietyt Internetin käyttäjät olivat 1990-luvun
alkuvuosista lähtien keränneet sivustoilleen
linkkilistoja, joista he arvelivat olevan hyötyä
myös muille käyttäjille. Jotkut lähteet väittä-

vät ensimmäiseksi ”filtterisivun”¹⁰⁰ pitäjäksi Tim Berners-Leetä, joka listasi uusia sivustoja sitä mukaa kun niitä ilmestyi¹⁰¹. Nämä linkkisivut rakentuivat siten, että uusin merkintä näkyi sivulla aina ylimpänä, tavallisesti päiväyksen kera. Näin sivuston käyttäjät näkivät nopeasti, oliko uutta sisältöä ilmestynyt. Kirjoittajat myös kommentoivat linkkiensä sisältöä, mutta sivutilan säästämiseksi yleensä hyvin tiivistetysti. Mikäli aiheesta riitti enemmän kerrottavaa, sille luotiin oma sivu. Muutamassa vuodessa toiminta laajeni ja ammattimaistui, kun muun muassa verkossa ilmestyvät lehdet alkoivat kerätä omia listojaan.¹⁰²

Tämä käytäntö sai lopulta oman kutsumanimensä. Todennäköisimpänä lanseeraajana pidetään Jorn Bargeria, joka joulukuussa 1997 käytti termiä weblog¹⁰³. Ilmaus jäi käyttöön ja lyheni aikanaan muotoon blog, suomalaisittain siis blogi tai virallisen suomennoksen mukaisesti verkkopäiväkirja. Vuonna 1998 syntyi ensimmäinen blogin pitoon tarkoitettu julkaisujärjestelmä Open Diary¹⁰⁴, mutta laajempaa julkaisuutta saivat vasta vuonna 1999 perustetut bloginrakennuspalvelut Pitas¹⁰⁵ ja heti sen vanavedessä Blogger¹⁰⁶. Pitas mainostaa tarjoavansa ”ilmaisen ja helpon tavan päivittää sivuja helppokäyttöisellä webliittymällä. [- -] Voit päivittää [sivujasi] milta tahansa selaimelta, tarvitsematta bössöttää latautumisen, sivujen editoinnin ja muun ajanbaaskauksen kanssa.” Pitas tarjosi mahdollisuuden myös usean henkilön yhteiseen sivuun.¹⁰⁷ Blogger-palvelu oli hyvin samankaltainen. Linkkilistojen pitäjille näissä palveluissa oli houkuttelevaa se, että kommentitehtin määrää ei tarvinnut rajoittaa. Näiden palvelujen käyttö yleistyi eri yhteyksissä nopeasti. Myös palveluntarjoajien määrä kasvoi, ja ennen pitkää käyttäjä saattoi tehdä valinnan useiden vain hieman toisistaan eroavien palvelujen välillä tarkalleen itse tarvitsemiensa ominaisuuksien perusteella. Pian myös verkkopäiväkirjojen pitäjät

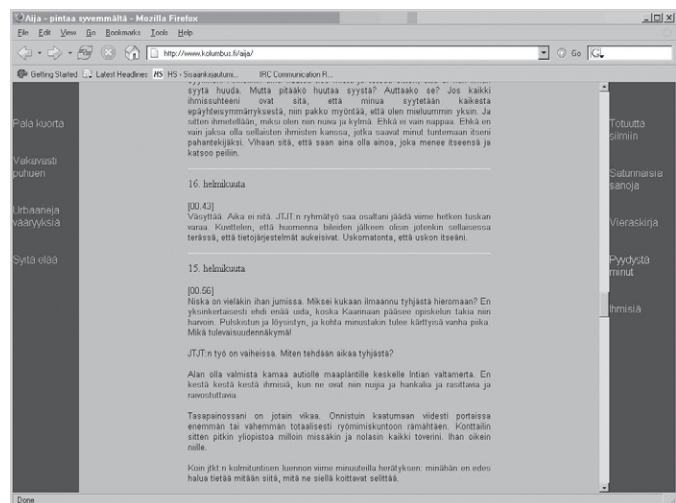
huomasivat valmiiden palvelujen tarjoamat hyödyt.

”Lukkojen takana’ sijaitseva päiväkirja on livejournalissa, sen eteen ei itse tarvitse mitään jaksaa tehdä.”¹⁰⁸

”Tein syksyllä 2001 itselleni kotisivut[.] Vähitellen kirjoitusinto kuitenkin laantui, lähinnä siksi, että sivun päivittäminen oli linkittämiseen ym. erittäin bankalaa. [- -] syyskesällä [2006] siirryin bloggaamaan siksi, että kirjoitusten siirtäminen nettiin kävisi helpommin.”¹⁰⁹

”[P]ari kolme vuotta sitten) vaihdoin kuitenkin bloggeriin, sillä taitoni ei kerta kaikkiaan enää riittänyt [- -] (enkä kyllä jaksanut ope- tellakaan).”¹¹⁰

Bloggerin ja LiveJournalin kaltaiset blogipalvelut käyttävät CMS-työkaluja¹¹¹, joiden avulla voidaan tarjota sivuston luontiin ja ylläpitoon hyvin helppo käyttöliittymä.

Kuvakaappaus Aija Hakalan kotisivujen yhteydessä olleesta internet-päiväkirjasta helmikuussa 2000. Layout muistuttaa blogien vastaavia, mutta varsinaiset vuorovaikutus-ominaisuudet puuttuvat, vaikkakin Hakalan kotisivuilla on vieraskirja, johon kävijät saavat jättää kommenttejaan.

Kaikki, mitä käyttäjän halutessaan tarvitsee nähdä, on täysin Wysiwyg -periaatteeseen pohjautuva editori. Sivupohjan voi valita valmiiksi suunnitelluista vaihtoehdoista. Lisäksi tietyt ominaisuudet ovat yhteisiä kaikille blogipalveluille. Blogin merkinnät¹¹² ovat nähtävissä pääsivulla. Sivupalkkien linkeistä pääsee arkistosivuille, joille on koottu vanhemmat merkinnät, ja yleensä infisivulle, jossa on tietoa kirjoittajasta. Eräs tärkeä blogien käytettävyyttä lisäävä ominaisuus ovat kategoriat eli ”tagit”, joilla voi merkitä kirjoitukset tiettyyn teemaan kuuluviksi. Kategoriat on usein listattu sivupalkissa, josta lukijan on helppo halutessaan valita yhden aihepiirin merkinnät kerrallaan.¹¹³

Haastatteluvastauksista näkyy, että blogit, kuten varhaisemmat verkkopäiväkirjatkin, ovat lainanneet ominaisuuksia myös muilta itseilmaisun ja kommunikaation muodoilta. Haastatellut vertasivat bloggaamista esimerkiksi sähköpostiin ja kirjeisiin tai kolumneihin. Oma julkaisu myös miellettiin päiväkirjaksi tai blogiksi usein sisältövalintojen tai kirjoitustyylin perusteella.

”Tämä on kanavana jotain lehden mielipideosaston ja kaunokirjallisuuden väliltä.”¹¹⁴

”Mielestäni blogi on päiväkirjan ja lehtikolumnien välimuoto.”¹¹⁵

”[Kirjoitan] blogia, koska en päivitä joka päivä. Päiväkirjaa siinä mielessä, että tulee kirjoitetuksi arjen tapahtumista[.]”¹¹⁶

”Kallistuisin kutsumaan omaani ’päiväkirjaksi’, mutta toisaalta sisältö on osittain muutettu [-], joten ehkä se on kuitenkin ’blogi’.”¹¹⁷

Internet oli alusta lähtien tarkoitettu yhteydenpitovälineeksi, ja sen ensimmäiset keskusteluvälineet perustuivat kahdenväliseen koneelta koneelle -kommunikaatioon. Näistä keskeisin oli sähköposti, joka kehitettiin alun alkaen ARPA-projektin tutkijoiden ja yhteistyötahojen käyttöön¹¹⁸. Monipuolisempaa yhteydenpitoa tarjosivat jo 1980-luvulla ”sähköiset ilmoitustaulut”,

BBS-purkit¹¹⁹, joiden elinkaari kuitenkin hiipui – osittain Internetin vaikutuksesta – ennen vuosituhannen vaihdetta¹²⁰. Muita ei-Internet-pohjaisia kommunikaatiomenetelmiä olivat esimerkiksi sähköpostiin perustuvat postituslistat ja Usenet-keskusteluryhmät, jotka eivät Internetin yleistyttyäkään ole kadonneet kokonaan¹²¹. Jarkko Oikarisen IRC oli sysäys monenkeskiselle verkkokeskustelulle, joka yleistyi 1990-luvulla nopeasti. Samaan aikaan Internet kaupallistui ja palvelusovellukset monipuolistuivat¹²². Erilaiset keskusteluryhmät ovat edelleen suosittuja – tarjoavathan ne mahdollisuuden keskustella samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten kanssa.¹²³

Chat-palstojen ja uutisryhmien vaikutus näkyy blogeissa erityisesti siten, että kaikkien palvelujen blogeihin on mahdollista liittää kommentointityökalu, jonka avulla lukijat voivat kommentoida jokaista merkintää erikseen. Usein nämä kommentit osoittavat vain lukijan tutustuneen tekstiin ja olevan siitä jotain mieltä. Joskus kommentitkin kuitenkin muodostuvat pitkiä, usein monen käyttäjän väliseksi keskusteluiksi. Bloggaajat myös linkittävät toisiinsa kiinnostaviin kirjoituksiin omissa blogeissaan. Tällainen blogien käyttötapaa muistuttaa myös kirjeenvaihtoa tai yleisönosastoissa käytävää keskustelua. Käyttäjät näkevät kommentoinnin ja kommentteihin vastaamisen hyvänä bloggaustapana. Erityisesti samoja teemoja käsittelevien bloggaajien oletetaan seuraavan toistensa kirjoittelua ja osallistuvan keskusteluun niin kommenttiosastolla kuin omissa blogeissaan. Kommentointi on siis blogikulttuurin tärkeä osa-alue.

”Kommentointi kuuluu selkeästi verkkokirjoittamiseen – vuorovaikutuksestaan Internetissä on kyse.”¹²⁴

”Kommentit ja kommentointi ovat blogien olennainen osa[.] Juuri ihmiset, verkostoituminen, vastavuoroisuus ja yhteisöllisyys ovat kommentteissa ja bloggaamisessa parasta. Hyviä

kokemuksia [kommentoinnista] ovat löydetty ystävät[.]”¹²⁵

Kaikki eivät kuitenkaan ole samaa mieltä. Osa vastaajista piti kommentoinnin merkitystä pienenä tai kommentteja helposti väärinymmärrettävänä. Jotkut päiväkirjabloggaajista tekevät tietoisesti valinnan estää merkintöjensä kommentoinnin. Näin he katsovat vahvistavansa blogin päiväkirjamaisuutta: teksti pysyy ikään kuin yksityisenä, kun kirjoittaja ja lukijat eivät ole näkyvässä vuorovaikutuksessa. Näin voidaan myös pyrkiä estämään häiriköiden ääneen pääsy.

”[S]atunnaiset kommentit ovat iloisia yllätyksiä. Taitaa [- -] olla niin, että kirjoitusteni luonteen vuoksi niiden kommentointi on hiukan vaikeaa.”¹²⁶

”Kommentoinnin bankaluus on siinä, että ilman suoraa viestintää sanat käsitetään joskus väärin[.] Tarkennusta eli täsmennystä on pidetty selitellynä. Enää en ryhdy polemisoimaan.”¹²⁷

”[K]oska internet on NIIN täynnä pipipäisiä ihmisiä, en ole edes harkinnut kommentointilaatikon perustamista. Se olisi hetkessä häiriköiden leikkikenttä.”¹²⁸

Pitkälle kehitetyt blogipalvelut mahdollistavat hyvin monipuolisen sisällöntuotannon, sillä myös valo- ja videokuvan tai äänen liittäminen blogiin onnistuu helposti. Julkaisumuotona blogi on siis usean eri käytännön konvergenssi: siinä on elementtejä kotisivujen, keskustelupalstojen ja linkkilistojen ohella niin lehtikolumneista ja mielipidekirjoituksista kuin henkilökohtaisesta päiväkirjasta ja kirjeestäkin. Blogeista puhutaan mielellään kansalaisjournalismina, ja totta onkin, että tietyt teemat korostuvat myös suomalaisessa blogosfäärissä¹²⁹. Yhteiskunnallisten ja kantaaottavien teemojen ohella valtavan suosion ovat saavuttaneet erityisesti niin kutsutut neuleblogit, joiden välityksellä vaihdetaan ohjeita ja ideoita, teh-

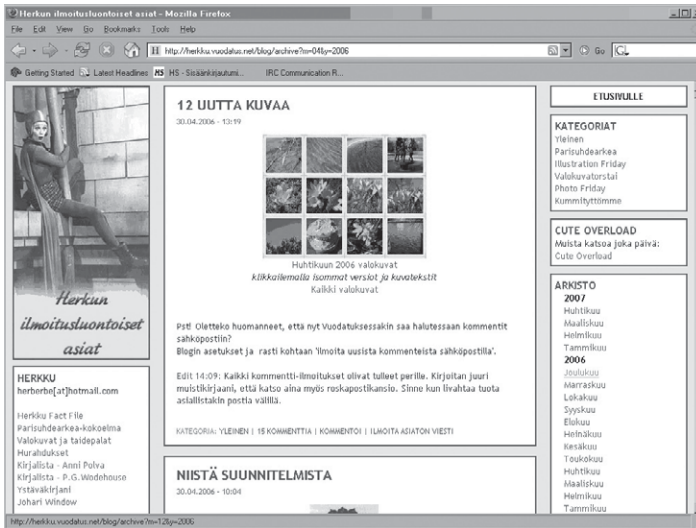
dään oman harrastuksen tuloksia näkyviksi ja jopa käydään kauppaa. Blogien runsaiden käyttömahdollisuuksien joukossa yksi näkyvimmistä genreistä on silti edelleen yksityishenkilön päiväkirjamainen julkaisu. Verkko-päiväkirjoille jo tyypilliseksi muodostuneisiin sisältöihin blogimainen muoto ei juurikaan vaikuta. Itse kirjoittajuudessa on kuitenkin tapahtunut muutoksia. Juuri ennen blogien suomalaista tuleamista Miia Vatka määritteli päiväkirjoja käsittelevässä teoksessaan Internet-päiväkirjailijan näin:

”Internet-päiväkirjoja laativat lähinnä muutenkin tietokoneen kanssa paljon puuhailevat ja atk-alaa hyvin tuntevat nuoret, varsinkin opiskelijat. Päiväkirja on usein jatke omalle kotisivulle, jossa saatetaan mainita myös tekniikan alan opinnoista. Internet-päiväkirjan pito vaatii siis paitsi koneita ja verkkoyhteyttä myös ennen kaikkea riittävää teknistä tietämystä.”¹³⁰

Tämän kuvauksen ei voi väittää enää pitävän paikkaansa, sillä vuoteen 2007 mennessä suurin osa Internet-päiväkirjoista toteutetaan nimenomaan blogipalvelujen avulla. Monet varhaisetkin verkkopäiväkirjat ovat siirtyneet blogipalvelujen alle, sillä niiden käyttö on helppoa ja nopeaa, eikä päivittäminen ole sidottu fyysiseen paikkaan¹³¹. Tämä on johtanut siihen, että kokeiluja voi tehdä kuka tahansa. Internet-yhteys on lähes joka kodissa ja kaikilla opiskelu- ja työpaikoilla, erityistaitoja ei välttämättä tarvita, ja ajankäyttökysymys koskee lähinnä lukuisien muiden blogien lukemista, ei niinkään oman päivittämistä¹³². Monet bloggaajat näkevät vaivaa sisältöjensä eteen ja pitävät laatukriteerinsä korkeina, mutta vielä enemmän on niitä, joita eivät pienet kirjoitusvirheet tai sisäpiirille tarkoitettu sisältö haittaa. Henkilökohtaisten päiväkirjojen läheiselle lukijajoukolle tärkeintä on kirjoittajan persoonana ja yksityiskohtainenkin arjen kuvailu.

”Aluksi kirjoitin vain ystäville ja sukulaisille kuulumisia.”¹³³

”[K]erron tutuille, ystäville, sukulaisille, mitä

Kuvakaappaus Herkun ilmoitusluontoiset asiat -blogista huhtikuussa 2006. Merkinnät ovat keskellä, vasemmalla ylhäällä "banneri" eli otsikolaatikko, ja sen alapuolella lista blogin oheissivuista. Oikealla linkki etusivulle, kategoriat, arkisto ja alempana linkkilista muille kiinnostaville sivustoille.

*minulle kuuluu. [- -] Huomaan [- -] usein ajattelevani, että miten jonkin minulle tapahtuvan tai näkemäni/kokemani asian voi kuvata blogiin."*¹³⁴

Toisaalta, osa arjen tapahtumista kirjoitavista käyttäjä hyvin taidokkaasti kolumnistista, hyvin reflektivoivaa tai pakinoivaa, humoristista tyyliä. Tyyllillisten ja sisällöllisten erojen vuoksi bloginpitäjien yleistä profilia on vaikea, ellei mahdoton, määrittää. Päiväkirjabloggaajia riittää varhaisteineistä eläkeikäisiin¹³⁵. Henkilökohtaisen elämän julkaisusta erityisesti ja verkossa näkymisestä yleisemmin on tullut tapoja, joita ei tarvitse enää perustella. Julkisuuden tavoittelu tunnustetaan luonnollisena osana verkkokirjoittamista, mutta lukijoiden odotetaan myös kunnioittavan kirjoittajaa.

*"Luulen että minussa elää pieni exhibitionistti."*¹³⁶

*"Oma 'julkisuusbakkaus' tyydytty osin kirjoittamisella[.]"*¹³⁷

"Minusta verkkopäiväkirjat eivät ole julkista kamaa mitä saisi riepotella miten vain missä vain. Minusta kirjoittajaa pitäisi kunnioittaa, ollaan kuitenkin hänen päiväkirjallaan, ja

*asiat pitäisi pitää siinä päiväkirjassa tai korkeintaan linkittää omaan blogiinsa."*¹³⁸

ELÄMÄN VERKKOJULKAISUJEN KRONOLOGIA

Olen jäljittänyt suomalaisnaisten verkkokirjoittamisen sosiaalisten ja teknisten käytäntöjen muuttumista 1990-luvun puolivälistä lähtien osana sosiaalisen median kehitystä. Internet oli lähtökohtaisesti yhteydenpitoon, keskusteluun tarkoitettu sosiaalisen median osa, vaikka sen informatiivinen¹³⁹ puoli nousikin pitkäksi aikaa julkisuudessa etusijalle. Sosiaaliseen kommunikaatioon kuuluu olennaisesti myös henkilökohtaisuus, itsestä ammentaminen. Siksikin on luonnollista, että päiväkirjakokeiluja alkoi kehkeytyä yhtä aikaa Internetin yksityiskäytön yleistymisen myötä.

Varhaiset verkkokirjoittajanaiset olivat Suomessa pääasiassa opiskelijoita, ja usein teknisille aloille suuntautuneita joko opintojen tai harrastusten kautta. Opiskelijoiden elämäntilanne vaatii usein korostunutta itse-reflektivoivaa asennetta ja kirjallisten taitojen aktiivista kehittämistä ja ylläpitoa. Kun aikaa

vielä vietettiin oppilaitosten mikroluokissa harjoitustöiden parissa, kynnys verkkokeiluihin oli alhainen. 1990-luvun puolivälistä alkaen kiihtyvä kotisivu-innostus johtui osittain teknologian muuttumisesta helpokäyttöisemmäksi. Tässä vaiheessa näkyy erityisesti se, miten Internet-yhteyksien lisääntyminen, teknologinen kehitys ja käytötapojen muutos ovat sidoksissa toisiinsa: ajoittain on vaikea määritellä yksiselitteisesti, mitkä ovat syitä ja mitkä seurauksia.

Amerikassa ennen vuosituhannen vaihdetta ja Suomessa jonkin verran sen jälkeen tapahtui muutoksia, jotka johtivat uudenlaisten web-kulttuurien kehittymiseen. Käyttäjien luomat sisällöt saivat enemmän näkyvyyttä ja niiden julkaisua varten kehitettiin erityisiä työkaluja ja palveluja. Näin mahdollistui eräänlainen jokamiehen sisällöntuotanto, joka näkyi muun muassa blogien huikeana suosiona. Blogit voidaan nähdä hybridimuotona, joka ammentaa käyttäntöjä sekä Internetin aiemmista keskusteluympäristöistä että päiväkirjojen perinteestä. Olennaista blogeille, kuten aiemmillekin verkkopäiväkirjoille, on henkilökohtaisen elämän tuominen julkiselle foorumille avoimesti ja keskusteluun rohkaisten, mutta kuitenkin siten, että kirjoittaja itse säilyttää aina kontrolliaseman.

Tämän päivän verkkopäiväkirjailijoista on hyvin vaikea muodostaa yleisluontoista profiilia. Ikäjakauma näyttää olevan laajempi kuin julkiset keskustelut antavat ymmärtää – bloggaaminen ei suinkaan ole vain teini-ikäisten ja nuorten aikuisten muoti-ilmiö, aivan kuten päiväkirjan kirjoittaminenkaan ei ole vain naisten itseilmaisun tapa. Kirjoittajien elämäntilanteet vaihtelevat enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Joukkoon mahtuu eläkeläisiä, perheenäitejä, työssäkäyviä, opiskelijoita... Ikävistä kokemuksista huolimatta useimmat haastattelemistani kirjoittajista korostivat yhteisöllisyyden ja kommunikaation hyviä puolia. Monet mainitsivat samassa yhteydessä myös muita si-

sällöntuotanto- tai yhteisöpalveluja.. Haastatteluiden ja muun aineiston perusteella käyttäjät näkevät sosiaalisen median (ja blogit sen osana) pääosin positiivisena ilmiönä. Jos siis Web 2.0:n katsotaan – kriittistä huolimatta – merkitsevän helppoa, jokaisen ulottuvilla olevaa kollektiivista sisällöntuotantoa ja käyttäjien yhteisöllisyyden vahvistumista, niin voidaan sanoa myös suomalaisnaisten verkkopäiväkirjojen toteuttavan sen ideaa.

Kirjoittaja on HuK, joka tekee suomalaisnaisten verkkopäiväkirjoja käsittelevää pro gradua Turun yliopiston kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksella.

¹ Blogi on suomalaistunut lyhenne sanasta *weblog*.

² Tietotekniikan termitalkoot. <http://www.tsk.fi/termitalkoot/>. Hakusana: blogi.

³ Tällä on luonnollisesti myös varjopuolensa. Internetin suomista verkostoitumismahdollisuuksista rikollisten toimijoiden, kuten pedofiilien, keskuudessa on jo jonkin aikaa keskusteltu eri tahoilla hyvinkin kriittisesti.

⁴ Blogien käytöistä ja monipuolisista juurista katso esim. van Dijck 2004.

⁵ Keväällä 2007 olen haastatellut sähköpostitse 30 kirjoittajaa, joista olen ottanut tässä mukaan 16 ensimmäistä haastattelua. Henkilöllisyyksien suojaamiseksi vastaukset on koodattu siten, että esimerkiksi vastaaja D1969 on vuonna 1969 syntynyt nainen, jonka vastaus on ollut analysointijärjestyksessä neljäs.

⁶ Vatka 2005, s. 16.

⁷ Katso esim. Anna Makkosen julkaisema ja analysoima Ida Digertin päiväkirja. Makkonen 2005.

⁸ Paasonen 2002, erityisesti s. 79–189.

⁹ Puttonen 2007, s. 132–163.

¹⁰ Joitakin pro graduja on aiheesta tehty. Katso esim. Vuorinen 2005 ja Majava 2006.

¹¹ Kilpi 2006.

¹² Lintulahti alk. 2005. <http://mattilintulahti.net/mediablogi/>. Katso erityisesti kategoria Blogiopas.

¹³ Katso esim. Into the Blogosphere. Kyseessä on tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden kansainvälinen artikkelikokoelma, joka pyrittiin toteuttamaan blogien tapaan kommentoitavana. <http://blog.lib.umn.edu/blogosphere/>. Katso myös eurooppalaisten BlogTalk -konferenssien sivusto, jossa on julkaistu konferenssiartikkeleita ja videoluentoja. <http://blogtalk.net/>.

- ¹⁴ Koistisen jatko-opintoblogi: <http://marikoo.blogspot.com/>. Mahdollisesti myös muita saman tason tutkimuksia on valmisteilla.
- ¹⁵ Bloodin tuotannosta katso <http://www.rebeccablood.net>, erityisesti osiot Speaking ja Articles.
- ¹⁶ Bruns & Jacobs (toim.) 2006.
- ¹⁷ Katso esim. <http://journal.media-culture.org.au/O612/O8-ibrahim.php>.
- ¹⁸ Katso esim. http://journal.fibreiculture.org/issue3/issue3_vandijck.html.
- ¹⁹ Lovinkilta on ilmestymässä syksyllä 2007 blogeja ja sosiaalista mediaa kritisoiva teos Zero Comments. Lovinkin blogitutkimuksesta katso esim. artikkeli osoitteessa <http://www.eurozine.com/articles/2007-01-02-lovink-en.html>.
- ²⁰ Multisilta et. al. (toim.) 2007.
- ²¹ Hintikka 2007.
- ²² Multisilta 2007, s. 273–274, 276.
- ²³ Termi sosiaalinen media kuvaa hyvin sitä, miten ihmisten verkostoituminen on noussut webin merkityksellisimmäksi asiaksi.
- ²⁴ YouTube on videoleikkeitä julkaiseva palvelu, jota on kritisoitu myös piratismiin helpottamisesta – käyttäjät julkaisevat jaksoja tv-sarjoista tai suosimiaan musiikkivideoita yms. <http://www.youtube.com>. puolestaan on erityisesti nuoremman väen suosima palvelu, jossa voi julkaista niin kuvaa kuin videota sekä pitää blogia. MySpace sisältää myös sähköpostilaatikon. Palvelu vaikuttaa pyrkivän tarjoamaan kaikki sosiaalisen median edut yhden käyttäjätilin kautta. <http://www.myspace.com>. Google tarjoaa käyttäjilleen varsin laajan palveluvalikoiman. <http://www.google.com>.
- ²⁵ Habbo Hotel on suomalaislähtöisen online-viihde- ja mediayhtiö Sulakkeen (<http://www.sulake.com>) kehittämä ja ylläpitämä virtuaalihuone, jossa käyttäjät voivat seurustella keskenään ja kehittää hahmojaan sekä maksuttomien että maksullisten keinoin. <http://www.habbo.fi>.
- ²⁶ Multisilta 2007, 274–277.
- ²⁷ Laningham 2006. Scott Laningham web-julkaisu developerWorksista haastatteli Berners-Leetä julkaisun podcast-haastattelusarjaan 28.7.2006. Litteraatio: <http://www-128.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-intO82206.txt>.
- ²⁸ Multisilta 2007, 276–277.
- ²⁹ Multisilta 2007, s. 281.
- ³⁰ Vastaavasti blogin kirjoittaja on bloggaaja. Blogien luomaa verkostoa kutsutaan blogosfääriksi tai blogistaniaksi.
- ³¹ Sanoma-arkistoon on koottu artikkeleita vuodesta 1990 lähtien. Edustettuina ovat HS:n lisäksi Ilta-Sanomat, Taloussanomat ja ITviikko sekä Digitoday.
- ³² <http://www.helsinginsanomat.fi/yritykset/sanoma-arkisto>. Tulokset on saatu hakusanalla blog*, jossa * on katkaisumerkki. Palvelu on maksullinen.
- ³³ Media-ammattilaisena tunnetun toimittaja Matti Lintulahden mukaan suomalaisia blogeja oli vuonna 2004 perustettu alle 15 000, mutta syyskuun 2005 loppuun mennessä määrä oli yli 170 000 (Lintulahti 30.12.2005). Vuoden 2006 joulukuussa Lintulahti arvioi muualla tehtyjen tutkimusten perusteella, että Suomessa olisi siihen mennessä perustettu jopa yli 300 000 blogia. Hänen bloginsa lukijat tosin kritisoivat väitettä liioitelluksi, vaikka Lintulahti muistuttikin, että aktiivisesti päivittyvien blogien määrä olisi tästä korkeintaan puolet. (Lintulahti 28.12.2006. Katso myös kommenttiketju.)
- ³⁴ Hintikka 2007.
- ³⁵ Bruns & Jacobs 2006, s. 6–7.
- ³⁶ Prosumer -termin käytöstä ja kuluttajaverkostojen merkityksistä katso esim. Hutter 2003, s. 266–268.
- ³⁷ Bruns & Jacobs 2006, s. 6–7.
- ³⁸ Pilke 2007, s. 39–40.
- ³⁹ Terranova käyttää ilmaisua ”netslave”.
- ⁴⁰ Terranova 2004. Katso erityisesti luku Free Labour, s. 73–97.
- ⁴¹ Ibrahim 2006.
- ⁴² Lovink 2007.
- ⁴³ Lovink 2007. Mahdollisesti Lovink haluaa tällä tavoin tuoda ilmi, että egoismi ja toiminta, jonka hän näkee liiallisena itsekorostuksena eivät ole terveitä identiteetin rakentamistapoja, eivätkä sellaisina rinnastettavissa yksilöllisyyteen.
- ⁴⁴ Päiväkirjoista katso Vatka 2005, ja niiden sukulaisuudesta muihin henkilökohtaisiin julkaisuihin erityisesti s. 59–73.
- ⁴⁵ van Dijck 2004.
- ⁴⁶ Internet Relay Chat. IRC oli ensimmäinen monen käyttäjän chat-järjestelmä. Käyttäjät kohtasivat toisensa virtuaalituloissa ryhmä- tai yksityiskeskusteluja varten. Kanavia voitiin muodostaa tarpeen mukaan. IRC-verkoston liittymiseksi käyttäjän tulee ladata koneelleen erityinen client-ohjelma. Katso lisää esim. <http://www.mirc.com/ircintro.html>.
- ⁴⁷ Computer Mediated Communication System eli tietokonevälitteinen kommunikaatiojärjestelmä.
- ⁴⁸ Reed 1991. Preface: Computer-Mediated Communication.
- ⁴⁹ Vuodesta 2004 lähtien Hall on opiskellut interaktiivista mediaa Etelä-Kalifornian yliopistossa. Hän pitää blogia, joka keskittyy erityisesti tietokonepeleihin. <http://interactive.usc.edu/members/jhall/>.
- ⁵⁰ Hall poisti pääsyn päiväkirjaan kotisivuiltaan, mutta vuosien 1996–2003 merkinnät on arkistoitu osoitteeseen <http://www.links.net/daze>. San Francisco Chroniclen artikkeli helmikuulta 2005 antaa ymmärtää, että Hall koki verkkokirjoittamisen kuluttavan runsaasti henkisiä voimavaroja ja alka-

neen vahingoittaa hänen intimitteittään. (Harmanci 2005. s. A-1.)

⁵¹ Massachusetts Institute of Technology, Massachusettsin teknillinen yliopisto, joka on tehnyt kansainvälisesti merkittävää teknologian tutkimus- ja koulutustyötä jo 1860-luvulta alkaen.

⁵² http://www.geocities.com/pinhanez/open_diary/open_diary.htm.

⁵³ Www-sivujen tekemiseen käytettiin yksinkertaisia tekstieditoreja, kuten Windowsin Notepad-ohjelmaa. Tärkeää oli, että editori näytti tekstin Plain Text -muotoisena, ilman tyyli- tai muotoilua. Muotoilu tapahtui html-kielillä: esimerkiksi *sana* kirjoitettiin editoriin `<i>sana</i>`.

⁵⁴ Paasonen 2002.

⁵⁵ Suominen 2003, s. 127–178. Saarikoski 2004, s. 167–189.

⁵⁶ Suominen 2003, erit. s. 175.

⁵⁷ Makkonen 1997, s. 236.

⁵⁸ Vaska 2005, s. 11.

⁵⁹ Blogilista-sivuston kautta tehdyt satunnaisotannot osoittivat alustavasti, että naiset kategorisoivat julkaisunsa useammin ”päiväkirjaksi”, miehet tavallisesti tarkemmin käsiteltävien teemojen mukaan. Miesten päiväkirjajulkaisuissa on myös alustavassa tarkastelussa havaittavissa enemmän omaa sukupuolta ja asemaa korostavaa ”rehentelyä”.

⁶⁰ Block 1997.

⁶¹ Katso esim. Puttonen 2007, erityisesti s. 150–153.

⁶² Katso esim. Helsingin Sanomien artikkelit Schultz, Riitta. Yksityiselämästä julkisesti. 10.1.1997 ja Rätty, Panu. Yksityisasiota miljoonille silmäpareille. 22.4.2001. Jälkimmäisessä esitellään useita muitakin suomalaisia verkkokirjoittajia.

⁶³ Siiveniskuja-tarinakirja. <http://www.uta.fi/~tlmihap/tarina.html>. Varhaisin kirjoitus on kokonaisuudessaan Rakkaudesta ja linnuista.

⁶⁴ A1975.

⁶⁵ Katso esim. Eskola 18.2.1996. <http://www.agrippa.jossain.com/paivakirja/helmikuu96/18hel96.html>.

⁶⁶ What You See Is What You Get. Nämä verkkosivutieditorit tarjoavat käyttäjälle pikatoiminnot tekstin muotoilua varten samalla tavoin kuin esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelma Word. Köykkä 1995, s. 233–235.

⁶⁷ A1975, aloittanut verkkopäiväkirjan 1995.

⁶⁸ A1975.

⁶⁹ Vastaaja G1970 sanoo, että vuosina 1995–1998 tuntui uutisryhmiä käyttävän noin viisi naista sataa miestä kohden.

⁷⁰ Amerikkalaisnaisten päiväkirjoja saattaa löytyä suhteellisen helposti siksi, että niitä on olemassa lukumäärältään moninkertaisesti suomalaisiin verrattuna. Todellisesta sukupuolten välisestä suhdeluudesta tämä ei todista.

⁷¹ Monien kirjoittajien käyttämä lyhenne tai lempinimi sanasta nettipäiväkirja.

⁷² A1975.

⁷³ Katso esim. Follows 2005.

⁷⁴ Suominen 2003, s. 175.

⁷⁵ Kaikki varhain aloittaneet haastateltavat mainitsivat oppimisen olleen helppoa, kunhan kiinnostusta riitti.

⁷⁶ Eskola 10.1.1996. <http://www.agrippa.jossain.com/paivakirja/mar95tam96/10tam96.html>. Vastaavia pohdintoja löytyy muistakin verkkopäiväkirjoista, myös tuoreimmista.

⁷⁷ van Dijck 2004.

⁷⁸ F1984.

⁷⁹ F1984.

⁸⁰ G1970.

⁸¹ Mäki 2001, s. 12.

⁸² Helsingin Sanomien Hannu Sokala kirjoittaa 22.2.1996 Internetin kotikäytön lisääntyneen 1995 loppusyksyn noin 73 000:sta alkutalven 121 000 henkilöön. Kasvu oli siis muutamassa kuukaudessa 66 prosenttia. Sokalan tiedot perustuvat Taloustutkimus Oy:n 1996 helmikuussa julkistamaan tutkimukseen. Varsinaisten yhteyksien määrää nämä luvut eivät kuitenkaan paljasta.

⁸³ Katso esim. Helsingin Sanomien artikkeli ”Pienillä halvat hinnat” 24.1.1997 tai ”Hintasota internetissä” 3.4.1998.

⁸⁴ Integrated Services Digital Network. ISDN-teknologia oli huomattavasti analogista yhteyttä nopeampi ja liittymämaksut edullisempia.

⁸⁵ <http://users.utu.fi/anulah/privata/diarium/>.

⁸⁶ <http://www.kolumbus.fi/aija/>. Vuodesta 2005 alkaen blogipalvelussa <http://aija.vuodatus.net>.

⁸⁷ Siiveniskuja-tarinakirja. <http://www.uta.fi/~tlmihap/tarina.html>.

⁸⁸ Hapuli keväällä 2007 sähköpostiviestissä, jossa antoi luvan tekstiensä käyttämiseen aineistona.

⁸⁹ Reed 1991. ARPANET, the Internet and AARNet.

⁹⁰ Malmirae et. al. 1998.

⁹¹ Katso esim. Miettinen 2001 ja 2002.

⁹² B1975.

⁹³ Nimimerkki Gloomy Sunday verkkopäiväkirjansa esipuheessa 21.11.1999.

⁹⁴ B1975.

⁹⁵ Katso esim. eräs Kanerva Eskolan Agripan ensimmäisistä merkinnöistä: <http://www.agrippa.jossain.com/paivakirja/mar95tam96/10tam96.html>. Vastaaja B1975 tosin huomauttaa, että tekstin leveä asemointi ei välttämättä vielä 1990-luvulla ollut ongelma, sillä näytöt olivat tavallisesti melko kapeita.

⁹⁶ P1984, aloittanut verkkopäiväkirjan 2001.

⁹⁷ K1974, aloittanut verkkopäiväkirjan 2001.

- ⁹⁸ D1969, aloittanut verkkopäiväkirjan vuosituhanen vaihteen tienoilla.
- ⁹⁹ Freebookin perusti informaatioteknologian opiskelija Juha Kilpi vuosien 1997 ja 1998 vaihteessa. Freebok on Linux-pohjainen avoimen lähdekoodin ilmaisohjelma. <http://www.freebook.net>.
- ¹⁰⁰ Termi kuvaa näiden sivujen funktiota: tarkoitus oli suodattaa verkon sisältöpaljoudesta kiinnostavia kohteita, jotta toisten käyttäjien ei tarvitsisi surffata loputtomasti tietynlaisia sisältöjä etsiessään.
- ¹⁰¹ Jari Sedergren sanoo Berners-Leen aloittaneen toiminnan loppuvuodesta 1992. Historian Tietosanommat 28.7.2004. <http://www.ennenjanyt.net/2-04/paak.htm>. Sedergren perustaa historiakatsauksensa pioneerien ja aiemman tutkimuksen tarjoamaan tietoon.
- ¹⁰² Blogien historiasta katso esim. Blood 2000. http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html.
- ¹⁰³ Katso esim. Kilpi 2006, s. 11–12.
- ¹⁰⁴ <http://www.opendiary.com/>.
- ¹⁰⁵ <http://www.pitas.com>.
- ¹⁰⁶ <http://www.blogger.com>.
- ¹⁰⁷ Pitas.com. Etusivu. Sitaatin suomennos S.Ö.
- ¹⁰⁸ F1984, aloittanut verkkopäiväkirjan 1998 tai 1999.
- ¹⁰⁹ K1974.
- ¹¹⁰ L1978, aloittanut verkkopäiväkirjan 1999.
- ¹¹¹ Content Management System. Sisällönhallintajärjestelmä, jonka ansiosta käyttäjän tarvitsee osata html-kieltä vain vähän tai ei ollenkaan. Katso esim. Miles 2006.
- ¹¹² Blogimerkinnoistä käytetään yleisesti myös nimityksiä posti, postaus tai (lähinnä englanninkielessä) entry.
- ¹¹³ Blogeille ominaisista elementeistä katso esim. Lintulahti 2005.
- ¹¹⁴ D1969.
- ¹¹⁵ I1974.
- ¹¹⁶ C1947.
- ¹¹⁷ D1969.
- ¹¹⁸ Arpo 2005, s. 33–34.
- ¹¹⁹ Bulletin Board System.
- ¹²⁰ BBS-harrastuksesta Suomessa katso esim. Saarikoski 2004, s. 378–388.
- ¹²¹ Arpo 2005, s. 33–48. Postituslistat, kuten sähköpostikin, kehitettiin ARPANETin yhteydessä, Usenet taas on Unix-pohjainen.
- ¹²² Keskustelusovellusten kehityksestä ja internetin yleisistä suuntaviivoista eri vuosikymmeninä katso esim. Hobbes' Internet Timeline. <http://www.zakon.org/robert/internet/timeline/>.
- ¹²³ Keskusteluryhmien kehityksestä ja niissä esiintyvän kommunikaation muodoista katso esim. Arpo 2005, erityisesti luku VIII, s. 290–297.
- ¹²⁴ P1984.
- ¹²⁵ E1976.
- ¹²⁶ D1969.
- ¹²⁷ C1947.
- ¹²⁸ G1970.
- ¹²⁹ Aihetta on Suomessa tutkinut Jere Majava (pro gradu 2006), ja Matti Lintulahti käsittelee sitä vuonna 2005 Mediablogissaan (<http://mattilintulahti.net/mediablogi/2005/04/12/blogiopas-1-mita-blogit-ovat>).
- ¹³⁰ Vatka 2005, s. 224.
- ¹³¹ Monet vastaajista sanoivat kotisivuilta palveluun siirtymisen syyksi juuri käytön vaivattomuuden.
- ¹³² Muutamat vastaajista sanoivat lukevansa jopa päivittäin useita kymmeniäkin blogejä.
- ¹³³ C1947.
- ¹³⁴ E1976.
- ¹³⁵ Julkisuutta on saanut muun muassa YouTube-sa videopäiväkirjaa pitävä 80-vuotias nimimerkki Geriatric (Mannila 2006).
- ¹³⁶ D1969.
- ¹³⁷ I1974.
- ¹³⁸ L1978.
- ¹³⁹ Tässä tarkoitan informatiivisella yksisuuntaista, uutisoinninomaista tiedottamista, johon käyttäjät myös usein ovat suhtautuneet perinteisen median tavoin. Esimerkinä mainittakoon erääseen lukemaansa tekstiin tyytymättömän surffailijan lausahdus: "Tämmöistäkö soopaa täältä Internetistä nyt sitten tulee?!"

LÄHTEET:

Verkkolähteiden linkit tarkastettu 3.5.2007.

Haastattelut:

16 verkkopäiväkirjan kirjoittajan sähköpostihaastattelut maaliskoukokuussa 2007. Tekijän hallussa.

Painamattomat lähteet:

Block, Doug. Home Page. J.P. Weiner, Copacetic Pictures. USA. 1997. Esitetty Suomessa Yle TV2:n Dokumenttiprojekti -sarjassa nimellä Kotisivu 14.10.1998.

Blogger. <http://www.blogger.com>.

BlogTalk. <http://blogtalk.net>.

Blood, Rebecca. Weblogs: a history and perspective. 2000. http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html.

Burke, Carolyn. Carolyn's Diary. Verkkopäiväkirja. <http://diary.carolyn.org/cog-l.html>.

- van Dijck, José. Composing the Self: Of Diaries and Lifelogs. *Fibreculture Journal*, Issue 3. 2004. http://journal.fibreculture.org/issue3/issue3_vandijck.html.
- Eskola, Kanerva. Agrippa. Verkkopäiväkirja. <http://www.agrippa.jossain.com>.
- Flickr. <http://www.flickr.com>.
- Follows, Deborah. How Women and Men Use the Internet? Pew Internet & American Life Project. 2005. [PDF] http://www.pewinternet.org/pdfs/PIP_Women_and_Men_online.pdf.
- Freebook. <http://www.freebook.net>.
- Gloomy Sunday. Verkkopäiväkirja. http://www.geocities.com/elinan_elamaa/elama01.html.
- Google. <http://www.google.com>.
- Habbo Hotel (suomenkielinen). <http://www.habbo.fi>.
- Hakala, Aija. Urbaaneja vääryyksiä. Verkkopäiväkirja. <http://www.kolumbus.fi/aija/>. 2004 alk. <http://aija.vuodatus.net/>.
- Hall, Justin. just in teractive. Blogi. <http://interactive.usc.edu/members/jhall/>.
- Hall, Justin. Justin's Links. Kotisivut. <http://www.links.net/>.
- Hapuli, Minttu. Siiveniskuja -tarinakirja. Verkköjulkaisu. <http://www.uta.fi/~tlmihap/tarina.html>.
- Hapuli, Minttu. Sähköpostiviesti kirjoittajalle. 5.4.2007.
- Herkku. Herkun ilmoitusluontoiset asiat. Verkkopäiväkirja. <http://herku.vuodatus.net/>.
- Hobbes' Internet Timeline. <http://www.zakon.org/robert/internet/timeline/>.
- Ibrahim, Yasmin. Weblogs as Personal Narratives. Displacing History and Temporality. *M/C Journal. A Journal of media and culture*. Vol. 9, Issue 6. 2006. <http://journal.media-culture.org.au/0612/08-ibrahim.php>.
- Koistinen, Mari. Blogaja, kulutusta ja jatko-opiskelua. Blogi. <http://marikoo.blogspot.com/>.
- Lahtinen, Anu. Muistikirja ja vihainen nuoruus 1998–2004. Verkkopäiväkirja. <http://users.utu.fi/anulah/privata/diarium/>.
- Laningham, Scott. developerWorks Interviews: Tim Berners-Lee. 28.7.2006. Podcast <http://www-128.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206.mp3>, litteraatio <http://www-128.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206.txt>.
- Lintulahti, Matti. 150 000 aktiivista bloggaajaa Suomessa? 28.12.2006. <http://mattilintulahti.net/mediablogi/2006/12/28/150-000-aktiivista-bloggaajaa-suomessa/>.
- Lintulahti, Matti. Blogeissa tapahtui 2005: Top 10. Mediablogi. 30.12.2005. <http://mattilintulahti.net/mediablogi/2005/12/30/blogeissa-tapahtui-2005-top-10/>.
- Lintulahti, Matti. Blogiopas 1: Mitä blogit ovat? Mediablogi. 12.4.2005. <http://mattilintulahti.net/mediablogi/2005/04/12/blogiopas-1-mita-blogit-ovat>.
- Lintulahti, Matti. Hälyttävä hiljaisuus Suomessa. Mediablogi. 27.2.2005. <http://mattilintulahti.net/mediablogi/2005/02/27/halyttava-hiljaisuus-suomessa/>.
- Lovink, Geert. Blogging, the nihilist impulse. Eurozine. 2007. <http://www.eurozine.com/articles/2007-01-02-lovink-en.html>.
- Madden, Mary & Fox, Susannah. *Riding the Waves of "Web 2.0". More than a buzzword, but still not easily defined*. Pew Internet & American Life Project. 2006. http://www.pewinternet.org/PPF/r/189/report_display.asp.
- Mannila, Marko. Videobloggaava vanhus villitsee YouTubessa. Digitoday. 10.11. 2006. http://www.digitoday.fi/page.php?page_id=11&news_id=200620191.
- MySpace. <http://www.myspace.com>.
- Open Diary. <http://www.opendiary.com/>.
- Pinhanez, Claudio. Open Diary. 1994–1996. http://www.geocities.com/pinhanez/open_diary/open_diary.htm.
- Pitas. <http://www.pitas.com>.
- Reed, Elizabeth. Electropolis. Communication and Community on Internet Relay Chat. Honours Dissertation, University of Melbourne. 1991. <http://www.irchelp.org/irchelp/communication-research/academic/academic-reid-e-electropolis-1991.html>.
- Sanoma-arkisto. <http://www.helsinginsanomat.fi/yritykset/sanoma-arkisto>. (Palvelu on maksullinen.)
- Sedergren, Jari. Blogien historia. Ennen ja Nyt. Historian tietosanomat 28.7.2004. <http://www.ennenjany.net/2-04/paak.htm>.
- Sulake. <http://www.sulake.com>.
- Tietotekniikan termitalkoot. <http://www.tsk.fi/termitalkoot/>.
- IRC FAQ. <http://www.mirc.com/ircintro.html>.
- Wikipedia: Blog. <http://en.wikipedia.org/wiki/Blog>.
- YouTube. <http://www.youtube.com>.
- Lehdet:
- Helsingin Sanomien artikkelit luettu helmi-maaliskuussa 2007 sähköisessä Sanoma-arkistossa osoitteessa <https://www.hs.fi/yritykset/sanoma-arkisto/>. (Palvelu on maksullinen.)
- HARMANCI, Reyhan. Time to get a life – pioneer blogger Justin Hall bows out at 31. Artikkelit San Francisco Chroniclessa 20.2.2005. A-1. Artikkelit luettu sähköisenä.

- <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/c/a/2005/02/20/MNGBKBEJO01.DTL>.
- HEIKKINEN, Mikko-Pekka. Pienillä halvat hinnat. Artikkelit Helsingin Sanomissa 24.1.1997.
- HINTIKKA, Kari A. Web 2.0 sisältää elämän koko kirjon. Artikkelit Helsingin Sanomissa 23.1.2007.
- SOKALA, Hannu. Internetin käyttäjämäärä Suomessa kasvaa rajusti. Artikkelit Helsingin Sanomissa 22.2.1996.
- SCHOULTZ, Riitta. Yksityiselämästä julkisesti. Artikkelit Helsingin Sanomissa 10.1.1997.
- SCHOULTZ, Riitta. Hintasota internetissä. Artikkelit Helsingin Sanomissa 3.4.1998.
- RÄTY, Panu. Yksityisasiota miljoonille silmäpareille. Artikkelit Helsingin Sanomissa 22.4.2001.
- Kirjallisuus:
- ARPO, Robert. *Internetin keskustelukulttuurit*. Tutkimus internet-keskusteluryhmien viesteissä rakentuvista puhetavoista, tulkinnoista ja tulkinnan kehyksistä kommunikaatioyhteiskunnassa. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja n:o 39. Joensuun yliopisto. Joensuu. 2005.
- BRUNS, Axel & Jacobs, Joanne. Introduction. Teoksessa: Bruns, A. & Jacobs, J. (toim.). *Uses of Blogs*. Peter Lang Publishing, Inc. New York. 2006.
- HUTTER, Michael. Information goods. Teoksessa Towse, R. (toim.). *A handbook of cultural economics*. Edward Elgar. Cheltenham, UK / Northampton, MA, USA. 2003. Luettu sähköisenä http://209.85.135.104/search?q=cache:hURuSsTfz4J:https://ep.eur.nl/bitstream/1765/791/1/TOWSE%2BEBOOK_pages0275-0280.pdf+michael+hutter+information+goods&hl=en&ct=clnk&cd=4.
- KILPI, Tuomas. *Blogit ja bloggaaminen*. Readme.fi. Helsinki. 2006.
- KÖYKKÄ, Sami. *World Wide Web. Julkaisijan opas*. Suomen ATK-kustannus Oy. Jyväskylä. 1995.
- MAJAVA, Jere. *Suomalaisten weblogien verkosto keskustelevana julkisuutena*. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. 2006. [PDF] http://blogit.helsinki.fi/tyonimi/weblogit_julkisuutena.pdf.
- MAKKONEN, Anna. *Kadonnut kangas. Retkiä Ida Digertin päiväkirjaan*. SKS. Kansanelämän kuvia 67. Tampere. 2005.
- MAKKONEN, Anna. *Lukija, lähdetkö mukaani?* Tutkielmia ja esseitä. SKS. Helsinki. 1997.
- MALMIRAE et. al. 1998. *Kotisivujen tekeminen*. Teknolit Oy. Jyväskylä. 1998.
- MIETTINEN, Petri. *Kotisivun tekeminen*. Docendo Finland Oy. Jyväskylä. 2001.
- MIETTINEN, Petri. *Kotisivun tekeminen*. Docendo Finland Oy. Jyväskylä. 2. painos. 2002.
- MILES, Adrian. A Vision for Genuine Rich Media Blogging. Teoksessa: Bruns, A. & Jacobs, J. (toim.). *Uses of Blogs*. Peter Lang Publishing, Inc. New York. 2006.
- MULTISILTA, Jari. Web 2.0: Sosiaalisen median yhteisölliset sovellukset. Teoksessa: Multisilta, Jari – Seppä, Anita – Suominen, Jaakko. *Käyttäjäteisöt ja tuotekonseptit – tutkimuksia ihmiskeskeisestä teknologiasta*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja n:o 11. Pori. 2007 (tulossa).
- MÄKI, Katja. *Rooliesityksiä suomalaisilla henkilökohtaisilla www-kotisivuilla*. Turun kauppa- ja korkeakoulun julkaisuja. Sarja D-4:2001. Turku. 2001.
- PAASONEN, Susanna. *Figures of Fantasy*. Annales Universitatis Turkuensis B 251. Turun yliopisto. Turku. 2002.
- PILKE, Eeva. Joukossa luovuuskin tiivistyy. Uudellinen yhteisöllisyys – haaste ja mahdollisuus. Teoksessa: Multisilta, Jari – Seppä, Anita – Suominen, Jaakko. *Käyttäjäteisöt ja tuotekonseptit – tutkimuksia ihmiskeskeisestä teknologiasta*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja n:o 11. Pori. (Julkaistaan) 2007.
- PUTTONEN, Irma. Naiskansanedustajien kotisivut poliittisen yhteisöllisyyden ja identiteetin välittäjinä. Teoksessa: Multisilta, Jari – Seppä, Anita – Suominen, Jaakko. *Käyttäjäteisöt ja tuotekonseptit – tutkimuksia ihmiskeskeisestä teknologiasta*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja n:o 11. Pori. (Julkaistaan) 2007.
- SAARIKOSKI, Petri. *Koneen lumo. Mikrotietokoneharrastus Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 83. Jyväskylän yliopisto. 2004.
- SUOMINEN, Jaakko. *Koneen kokemus. Tietotekniistävä kulttuuri modernisoituvassa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle*. Vastapaino. Tampere. 2003.
- TERRANOVA, Tiziana. *Network Culture. Politics for the Information Age*. Pluto Press. London. 2004.
- VATKA, Miia. *Suomalaisten salatut elämät*. SKS. SKS:n Toimituksia 1020. Tampere. 2005.